

14

I. N. 7.
ΕΠΤΑΣ ΘΗΣΙΟΥΜ ΤΗΟΛΟΓΙCΑΡΟΜ,
DE
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΘΕΙΑΣ ΦΥΣΕΩΣ
PARTICIPATIONE
DIVINÆ NATURÆ

Electis DEI Filiis facta,

ex II. PETRI I. 4.

contra

Hæreticos nostræ imprimis ætatis asserta,

atque

IN DISPUTATIONE PUBLICA,

PRÆSIDE

UNIVERSITATIS WITTENBERGENSIS

h. t.

RECTORE MAGNIFICO,

VIRO *Maximè Reverendo, Excellentissimo, Amplissimoq;*

DN. JOH. ANDR. QVENSTEDT,

SS. Th. Doct. Celeberrimo, Ejusdemq; Professore Publ. insigniter
merito, nec non Elector Alumnorum Ephoro gravissimo,

DN. PATRONO, PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SUO

summâ animi obsequiosâ observantiâ etatem colendo

Pro virili defendenda

ab

AUCTORE RESPONDENTE

M. JOHANNE MICHAELE MERCKELIO,

Argentoratensi,

A. Æ. V. M. DC. LXXXI. Die XI. Martii,

Horis matutinis, in Auditorio Majori.

WITTEBERGÆ, Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, A. T. A. 1702.

UNIVERSITÄT WÜRZBURG
PHYSIKALISCHES INSTITUT
VERGLEICHENDE ANATOMIE
VON
REPTILIEN UND
VÖGELN
VON
DR. MED. DR. THEODOR
SCHNEIDER
WÜRZBURG
1850

כְּהוּא

PREFATIO.

Rident plerique, deplorant pii illam
vesanae mentis humanae insaniam, qua
non solum verbis, sed etiam aliis vitae
institutiis pro DEO se gerere non du-
bitavit aliquando mortalium miserri-
mus. Vix quatuor Summa Orbis ter-
rarum Imperia tenuit quoddam exor-
dium sumserant, cum Jovis Beli Saturnique cultus plus
quam horum invalesceret, rebusque aliis vilioribus stulta
Gentilitas Deitatem affingeret. Praeter Scripturae S. ora-
cula, Divorumque Patrum monumenta, ex recentioribus
inprimis eo conferri merentur Gerardus Joannes Vossius,
Joannes Seldenus & Samuel Bochartus; nec non Elias
Schedius, Matthaeus Berneggerus, atque *ὁ μακαριστός* Joh.
Conradus Dannhaverus *Christeid. Act. 1. Phanom. 1. pag.*
34. Aegyptus inprimis foedissimum errorem istum desi-
gnavit, ac a remotissimis inde temporibus in supersticiosos
siderum, hominum, brutorum, plantarumque cultus fuit
effusissima. Quia & Regum Aegyptiorum crudelissimus
PHARAO, quem plerique cognomento Ori distinguunt,
omnem aeterni Numinis metum mittebat, seque vero He-
braeorum DEO superiorem profitebatur, usus blasphemis
vocibus Exod. V. 2. at mox graves luens poenas dirisque
undis tandem submersus Exod. XIV. 24. Quanto elatus
fastu

fastu ex Assyriis SANHERIB, ex Chaldæis NEBUCADNE-
ZAR Deum neglexerit contemseritque, quantas Item insa-
næ superbiæ poenas uterque dederit, ille cæde inauditâ, hic
furore ac insaniâ, divinis proditum literis est Jes. XXXVII.
36. seq. & Daniel. IV. 26. seq. In altero ex Summis Im-
perio degener Cyri M. filius CAMBYSES, quàm injurius
fuerit in Deos pariter ac homines, tam in verum Judæo-
rum DEum, quàm in ficta Ægyptiorum aliorumque Nu-
mina, testis locuples est sacra Esræ IV. 7. seq. ac civilis hi-
storia, apud Herodotum *Lib. III. c. 35. & 89. p. 175. 199.* atque
Strabonem *Geograph. Lib. XVII. p. 157. edit. Lugdun.* Ter-
tiæ, quàm Scriptura S. significat, Monarchiæ Conditor
ALEXANDER M. in sacra Deorumque cultum primùm,
propensissimus, mox victoriis de Dario Codomanno ob-
tentis, gnathonum & inprimis Sacerdotum, adulationibus
factus est insolentior, & hominum eâ ætate arrogantissi-
mus. Nomen filii Jovis Hammonis divinosque honores
sibi poscebat, atque ita rerum gestarum famam, dum vole-
bat augere, corrumpebat, uti est apud Q. Curtium *Lib. IV.
Cap. VII. n. 30.* Diodorum Siculum *Lib. XVII. Biblioth. c.
49. sq.* Justinum *Lib. XI. c. 11.* & Plutarchum in *Parall. p.
680.* Ex iis quos habuit, Successoribus, inprimis ANTIO-
CHUS EPIPHANES quàm temerè insurrexerit adversus
Principem Principum, nullamque Dei curam gesserit, sa-
cræ commemorant Literæ Dan. VIII. 25. XI. 37. Nec ta-
cent eadem insanum vulgi clamorem, ad ingenium HE-
RODIS AGRIPPÆ & cum ejus desiderio factum; sed con-
festim & severè punitum Act. XII. 22. 23. Nam & postre-
mum inter quatuor Summa Imperium Romanorum Deos
quosdam tulit; quorum sud, si quod fuit, judiciò primus
erat C. CALIGULA, proles pessima optimi Parentis
C. Germanici. Ista Reip. nutrix non fortè ex epilepsiæ
morbo,

morbo, sed intolerabili animi fastu, Deorum Dearumque habitum sibi assumens, pro Deo vero ubivis coli voluit: victimas sibi, ut Numini offerri, & Templo Hierosolymitano imaginem suam inferri præcepit, teste Josepho *Lib. XVIII. A. J. c. 11. XIX. c. 1. 11. B. J. c. 9.* Philone *de Legat. ad Cajum*, Svetonio *in Calig. c. 22. § 52.* Tacitò *Lib. V. Hist. c. 95.* Ejus institutum sequebatur FLAVIUS DOMITIANUS: non solum enim Romanorum primus & Dominum & Deum se scripto & sermone appellari, sed & paternis aedibus in templum commutatis, non nisi aureas argenteasque statuas, & certi quidem ponderis sibi boni iussit, uti autor est Svetonius *in Domit. c. 13.* cui Dio, Xiphilinus, Eutropius aliique adstipulantur. Ac ne virorum tantum in Republica Principum deliria isthæc existimemus, subjungemus his duos arte medicâ, tum parum exultâ, nobiles: quorum primus MENEKRATES gestiebat populari adulatione appellari Jupiter Deorum Summus, ob morbos quosdam desperatos, quorum curationes ipsi feliciter ceserant. In literis ad Agefilaum, Spartanorum Regem, datis non verebatur eâ uti salutatione: Menecrates Jupiter Agefilao Regi salutem. Verum Agefilaus eò offensus, nihil præterea legere dignabatur, in hunc modum rescribens: Rex Agefilaus Menecrati (non *χαίρειν* salutem, sed *ὕγιαίνειν*) mentis sanitatem, uti est apud Ælianum *Lib. XII.* & Plutarchum *in Apophthegmatibus.* Nihilominus fiduciâ similitum de graviter decumbentibus meritorum inflatus EMPEDOCLES Agrigentinus Philosophus atque Medicus, pro Numine & haberi & adorari voluit, juxta Alexandr. ab Alex. *Lib. VI. c. 4.* Sed vel hic turpissimò exitu suo monstrare poterat, quàm stolidâ sit affectata Deitatis gloria: ut enim in Deorum numerum videretur assertus, Æternam insiliit; non, quam desiderabat, immortalis DEI gloriam,

sed sempiternam apud rectè pieque sentientes ignominiam
consecutus. Vespasianus certè Antecessores suos, servili
Romanorum ingenio ac adulandi libidine Divis adscriptos,
etiam sub vitæ finem falsè ridebat, de quo Svetonius in
Vesp. c. 23. Dio aliique. Nero etiam illam Romanorum
δοξασίαν, atque Claudium Imperatorem, ejusque *δοκίμοις*
κόντων sugillabat, DEUM esu boleti medicati factum di-
ctitans, Sveton. in *Claud. c. 33.* Tacitus *lib. XII. Annal. c. 69.*
Neque diversum ab his sentiebat Tiberius, accerrimè eos
increpans, qui divinas occupationes ejus, ipsumque Do-
minum dixerant, de quo Tacitus *lib. XI. Annal. circa finem.*
Præverat Tiberio Octavianus Augustus, ut homo appella-
tionem Domini, ex joco pariter ac seridè factam, declinans,
& severò edictò graviter prohibens testimoniò Pauli Oro-
sii *Lib. VI. Histor. c. ult.* Funestum Domitiani & Caligula
exitum omnes sciunt; neque horrendus Antiochi Epi-
phanis interitus potest esse obscurus, per ea quæ I. Maccab.
VI. 16. apud Josephum *Lib. XII. A. J. c. 13.* atque alios passim
habentur. Alexandrum M. verò in ruborem dedit vel
vulneris accepti cruor, atque minister ille Anaxarchus Eu-
dæmonicus. Hic enim cum Alexandro M. iter aliquando
faciens, cum subito tonuisset, dicebat: nunquid tu hoc fe-
cisti, ò fili Jovis? uti recenset Athenæus *Δειπνοσοφ. Lib. VI.*
c. 13. Præterea cum Alexandro ægrotanti Medicus sorbi-
tionem fieri imperâset, ridens Anaxarchus: An nostro
DEO, inquebat, in cochlearis sorbitione spes sita est? Cam-
byfes verò propriò sui gladiò, vaginâ cum equum conscen-
deret exculsò, vulneratus horrendos animi cruciatus mo-
riens sensit, ac sempiternos subiit infelicissimè, cum su-
perborum Principe. Neque tantùm infelix *δοξασίαν*, sed
& quorundam jactata cum Deo nimia familiaritas ac in-
jurius conjunctio est deploranda. Non est, ut prolixè
expo-

exponam, quos cum Dea congressus Numa Pompilius fl.
mulârit; quomodo ἐρασμίμοι Sibyllæ, Sacerdotes, aliiq̃
Gentiles amicum cum Deo commercium iactarint; qui
Poëta divinos raptus & afflatus ubiq̃ crepent; singuli e-
nim isti jam ἀνημιθία, ἢ ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν εαυτῆς ἀπο-
λαμβάνοντες. In ipso Christi cœtu, atque Ecclesia, quon-
dam sanctissima, Romæ à multis retrò seculis hodienu-
m est ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀνηκίμωτος
καὶ ὑπεραιερόμωτος. Ὅτι πάντα λεγόμενον θεῶν ἢ σέβασμα, ὡς
αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰησοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, διαδεικνύεται αὐτὸν,
ὅτι ἐστὶ θεός. Ita vivam PONTIFICIS ROMANI imaginem
exprimere, temporum testis historia docet. Nec ipsum
Jus Canonicum tacet C. Satis dist. 96. quem Canonem di-
ligenter inculcat Augustinus Steuchus *Lib. II. de donatione
Constantini p. 277.* (al. 141.) *Audis, inquit, Summum Pon-
tificem à Constantino Deum appellatum, habitum pro Deo.
Hoc videlicet factum est, cum eum præclarò illò edictò deco-
ravit, uti DEUM, uti Christi & Petri Successorem, divinos
honores ei, quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Christi i-
maginem veneratus est.* Quòd non tantum nomen, sed &
honorem DEI, omnipotentiam, omniscientiam, infinita-
tem, arbitrii libertatem summam, judiciiq̃ facultatem
sui, luculenter confirmavit B. D. Gerhardus *Confess. Cath.
Lib. II. P. I. Art. III. cap. VI. p. 599. a. edit. noviss.* Conferatur
etò inprimis Dn. D. Siricius *pecul. Tract. de Idolo Papali A.C.
1664. Giesse edito;* nec non Celeberrimus quondam Ar-
gentoratenſium Theologus in his excellenter versatus B.
D. Dorſcheus *Hodeg. Cathol. p. 115.* Addatur Mornæus de
Ecclesia cap. VIII. p. 188. sq. & Povelus de Anti-Christo lib.
I. cap. IX. Quin uti omni, etiam heroico, seculo, ita vel
maximè nôstra ætate postremâ, ac velut mundi senectute,
atque

atque gravissimorum scelerum sentina, deprehenduntur turbæ hæreticorum, qui diversis usi perſuasionibus nimiam divinitatis gloriam affectant, sed *Φάσκοιτες είναι οσφοι, έμωρεθήσαν.* Quin & non pauci eorum, qui orthodoxam, cæteroquin fidei doctrinam profitentur, tantum simulant, & sibi pariter ac aliis pessimè perſuadent, se arctissimo fidei nexu & intimiori affectu cum Christo & SS. Trinitate, conjunctos esse; cum tamen uti verâ salvificâq; fide, sic etiam operibus verè bonis, inde proficisci solitis, & inprimis lætissimis, qui non nisi in possessores redundant, fructibus omninò destituantur. In gratiam horum brevibus quibusdam propositionibus sententiam Scripturæ diviniore, Doctorumque Ecclesiæ, Antiquorum simul ac Recentiorum, orthodoxam de vera Participatione Divinæ Naturæ afferemus in medium: asserta solidis Scripturæ fundamentis confirmabimus; & tandem opiniones contradicentium erroneas pro virili confutabimus. Supplices autem veneramur & suspiriis intimis invocamus DEUM Patrem Domini nostri Jesu Christi, *να δώη ημίν κατὰ τὸν πλάτον τῆς δόξης αὐτῆ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τὸ πνεύματ(ο) αὐτῆ εἰς τὸν ἔσω ἀνθρώπον, κατοικήσῃ τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἑρριζωμένοι καὶ ημελιωμένοι, ἵνα ἐξισωμῶν καταλαβέωσιν σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τὸ πλάτ(ο) καὶ μήκ(ο), καὶ βάθος, καὶ ὕψ(ο), γινώσκαι τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τῆς χριστῆ, ἵνα πληρωθῶμεν εἰς πάν τὸ πλήρωμα τῆ θεῆ.*

بِسْمِ اللّٰهِ وَالْاٰبِنِ وَالرُّوْحِ الْقُدُسِ الْاِلٰهِي الْوَلَدِ

THESIS I.

Participatio Divinæ Naturæ, per & propter unionem mysticam atque spiritualem, infert ipsius substantiæ divinæ specialem, arctiorem & gratiosam ad fide-

fidelium substantiam accessum, divinorum *ἀυχημάτων*
 & donorum excellentissimorum, in Verbo & Sacra-
 mentis divinitus atque liberalissimè collatorum, pos-
 sessionem felicissimam, eorundemque lætissimam ac
 saluberrimam usurpationem. Resultat ac elucet inde
 divinæ bonitatis ac felicitatis quædam imago, inchoa-
 tivè per gratiam, consummativè per gloriam dilectis
 Dei filii restituenda. Datur igitur & in præsentī gra-
 tiæ regno apud verè credentes, divinæ naturæ parti-
 cipes, non tantum accidentalī sive extrasentialis quæ-
 dam analogia & conformitas sapientiæ, sanctitatis, ju-
 stitiæ & puritatis inchoatæ, cum sapientia, sanctitate,
 justitia & puritate DEI infinita; sed etiam vera sub-
 stantiæ electorum DEI filiorum cum divina substan-
 tia unio, atque bonorum planè singularium in fide &
πνευματικῆ communio spiritualis.

§. I.

Ticum Flavium Clementem Alexandrinum *ἰσθὴν ἀνδρα*
καὶ πολυπειρίαν ἀπανταξ δόξασσοντα jure meritoque di-
 xit D. Theodoretus. Præclarè omninò, si quisquam alius,
 de genuino Scripturæ S. sensu ritè investigando, judicat
ερωματικῶς iste Clemens Alex. *ερωμάτων* Lib. VI. *Κανὼν ἐκ-*
κλησιαστικῶν ἢ συνάδια καὶ ἡ σημασία νόμος τε καὶ πνευματικῶν τῶν
κατὰ τὴν τὴν κυρίως παρυσίαν ἀποδομένη Διαθήκη. Itaque (ut
 Idem Lib. VII. *ερωμ.* præscribit) exponenda est Scriptura *ὡς*
τὸ σῶμα καὶ τὸ ὑψὸς τῆς πνευματικῆς ὑπαγωγῆς; *conside-*
randum, quid vocibus significetur, non nudis verbis inhere-
ndum, quod faciunt heretici, ὡς τῆ ἑλληνικῶν δόξασσοντα τῆ ἑξου-
σιᾶς ἐπιφανῆς DEO perfectè conveniat & eum deceat; Scri-
 ptura denique ex ipsis rursus similibus Scripturis demon-
 stran-

B

frande sunt. Contra Judaei, Ebnici, heretici utuntur etiam
Scripturis, πρῶτον μὲν ἐν πρώτοις, ἔπειτα ἐν τελείοις, ἕδὲ ὡς τὸ
σῶμα καὶ τὸ ὄψιν τῆς προφητείας ὑπαγορεύει ἀλλ' ἐπιλογίῳ
καὶ ἀμφιβάλλας εἰρηνικά, εἰς τὰς ἰδίας μεταγύσει δέξας, ἰλίχας
προσέδην ἀπειρηζόμενοι φωνάτ. ἢ τὸ σημαίνοντων ἀπ' αὐτῶν
σκοπέντες, ἀλλ' αὐτῇ ἡμῶν δόξαζόμενοι πῆ λέγει. Quem
locum suppeditavit mihi patria Argentoratensis Academia
atque Ecclesiae Decus immortale & μεγάλη σάλπιγγις ἀλη-
θείας, νῦν ἐν ἀγίοις Dännhavverus Dramat. S. Act. 1. Pha-
nom. VIII. p. 332. Cum quo hic conferri meretur ἡ βρασις
τῶν δεσπῶν, βιβλ. τῶν ἐπαινῶν Dn. D. Bebelius Anti-
quist. Eccles. Evang. Sect. III. p. 469. qui vivus fruitur glo-
riā posteritatis. Est verò illa Clementis Alex. sententia,
praesenti instituto convenientissima: nam in eo argumen-
to & posterioris falsi criminis optimò jure rei peraguntur
nostra ætatis heretici; & moniti prioris saluberrimi cu-
stodes observantissimi sunt orthodoxi. Horum vestigiis
insistentes, primùm contemplabimur, quid exactissimè sibi
consentiens corpus & contextus prophetiae dicitur: quo-
modo antecedentia facem praeserant verbis nostris; iis-
demque ceu firmò nitantur fundamentò ea, quæ sequun-
tur. Præmiserat D. Petrus, more in Epistolis, etiam Spi-
ritus S. Amanuensibus, receptò, exordii loco Inscriptionem,
à sui cùm nomine & officio, tum DEI in eos, quibus
scribebat, beneficio piissimoque sui in eosdem animo de-
sumptam v. 1. & 2. Mox subjungit v. 3. & 4. gravissimam
ὑποτίθησιν sive Adhortationem ad ea, quæ jam acceperant, be-
neficia & promissa prorsus magnifica, sollicitè custodienda,
fideque perseveranti retinenda, ut vitæ sanctæ studium,
pravæque concupiscentiæ fuga elucescat. Maxima illa
promissa & pretiosissima beneficia fidelibus jam collata
describit S. Apostolus primùm quoad originem, quòd cau-
sa sus-

Ἐξερμῶσι
ubi
Anteced-
eium
1. cum textu
Collatio.

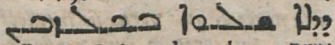
2. Partitio.

sa sus-

sa sufficiens principalis sit divina virtus; *Deinde* addit me-
dium, quoddam causa efficiens instrumentalis sit DEI cum vo-
catio, tum salutaris cognitio. *Tum* ad ipsa beneficia pro-
greditur & docet, quoddam objectum vel materia veluti ex
qua sit ipsa DEI vocatio gratiosa, cognitio sive fides salvifi-
ca, promissorum maximorum donatio, ipsiusque divinae
naturae participatio. Quibus postremo subiungit fru-
ctum, & urget quoddam finis & effectus tantorum beneficio-
rum sit vita & pias sedulo colenda, corruptae & munda-
nae concupiscentiae fuga celeriter & continuo arripienda;
ut in variis variarum virtutum speciminibus vera illa ac
iobn. fides conspicua reddatur.

§. 2. Ex vero dixit D. Hieronymus *Epist. ad Pauli-
num Tom. IV. Oper. f. 4. a. Jacobus, Petrus, Joannes, Judas
septem Epistolas ediderunt tam mysticas, quam succinctas, &
breves pariter & longas: breves in verbis, longas in senten-
tiis: ut rarus sit, qui non in earum caecutiatur lectione.* Do-
cumentum hujus in textus nostri expositione, ex Pontificiis
dedit Jesuitarum, Scripturae Interpretum, facile Princeps
Joannes Lorinus. Cum enim suorum quatuor diversas
hujus loci expositiones recitasset *Com. in Epist. Cathol. p. 132.
a.* ingenuè fateretur: *Non facile dixerim, quis ex his melior
sensus.* Quem ducem eodem successu sequitur ex Calvi-
niani Celeberrimus Librorum N. T. Didascaliorum In-
terpres Jacobus Laurentius *Com. in II. Petr. pag. 15.* in-
quiens: *Constructio tota ista intricata ac difficilis, ut non fa-
cile dixeris, quis verus sit intellectus. Id quod multiplex &
varia Interpretum tum versio, tum expositio luculenter o-
stendit.* Contendamus igitur eo majori nisu, ut ferven-
tiorum precam aliorumque interpretandi remediorum
adminiculo usi, ad consortium Apostolici Spiritus dedu-
camur, & D. Petri dictum, non alio quam ipse locutus est

3. Ἐξήγησις
sive Inter-
pretatio.
ως. 1.

- sensu, apprehendamus. Difficultates autem ab Interpretibus objectas ut Divini Spiritus ductu facilius superare liceat, singulorum Petri verborum contemplationem iusto ordine primùm instituemus. Vocabulum ως æquipollet hic Conjunctioni ordinativæ ἐπει postquam, posteaquam, cum, nachdem: postquam tanta à Deo accepimus beneficia, ordo officiumque nostrum requirit, ut nos vicissim omnem studium in id conferamus, quò fidei virtutes omnigenas adjiciamus. Hunc sensum textus series ipsaque res postulat; analogia linguæ & Scripturæ S. etiam admittit: nam, ως sæpe in N. T. notat postquam, quum, uti ex Luc. I. 23. 44. II. 15. IV. 25. V. 4. Act. XXVI. 1. aliisque locis constat. Huic sententiæ proximè accedunt, qui ως hic inferendi vim habere dicunt, & per conjunctionem causalem siquidem reddunt, h. m. siquidem tanta dona nobis sunt collata cum in finem, ut in fide memoratas virtutes exhibeamus.
3. Est qui utramque conjunctionem istam simul adhibet, reddendo ως per quippe causalem, & subintelligendo quum ordinativam conjunctionem, hoc sensu: Quippe cum divina potentia nobis sit largita tanta, Paulò aliter non-nemo ως per quandoquidem causalem ita explicat, ut superioris sententiæ causam reddat & cum salutatione ista connectat, hac ratione: Agnitio illa sive Notitia Dei est magnificanda: quandoquidem per eam divina potentia largiatur omnia. Cæterùm alioquin ως interdum idem esse cum causali ἐπὶ quòd, vel ex Rom. I. 9. & vocum ως ἀδιστάλειως Syriaca interpretatione patet. Neque obscurum esse potest, interdum ως pro ܘܟܝܢ ως vel διὸ quare, quapropter, itaque, igitur poni, & illativam sive rationalem esse Hebr. III. II. & IV. 3. de quo tamen præ reliquis conferri meretur Magnus ac Summè Reve-

Reverendus Dn. D. Sebast. Schmidt, Præceptor, Patronus
 & Studiorum meorum Promotor sempiternò pietatis cultu
 prosequendus, Comm. in h. l. p. 350. Quin *ὥς* sæpissimè
 etiã suum inter Adverbia locum tuetur: & de tempore
 quidem indefinito adhibitum, satisfacit pro *quando*, si quan-
 do, cùm Luc. III. 23. XX. 37. aut *dum*, tamdiu Galat. VI. 10.
 Ut Adverbium quantitatis vel remittendi *ὥς* æquipollet
 Latinorum *circiter*, fermè, propè Johan. I. 40. omnium
 frequentissimè autem per adverbia similitudinis exprimi-
 tur. Sed magnà cautione hic opus est, ne distinctissima
 pro iisdem habeamus: sæpe enim *ὥς* est indubitata certi-
 tudinis, valetque idem, quod *ὡς ἔστιν*, seu, nempe, tan-
 quam; neque tam comparativa sive similitudinis, quam
 determinativa rei & veritatis particula dici meretur. In
 quam rem præter loca, à Glassio Philol. Lib. III. p. 507. Dn.
 D. Seb. Schmidt l. c. p. 325. & 649. & Althofero H. E. p.
 1222. adducta conferri poterunt loca Luc. XVI. 1. I. Cor. IV.
 18. 2. Cor. IX. 5. Eph. V. 8. Jac. II. 12. Interdum nullam
 certitudinem, sed solam similitudinem citra tamen *ὡς*
στὴν, aut, *ὡς δὲ*, designat, idemque est quod *ἔσθ' ὡς*
 velut, uti, Matth. VI. 12. Luc. VIII. 42. Act. I. 15. XVII. 14.
 Rom. X. 32. 2. Petr. II. 1. Nonnunquam similitudinem
 maximam & ferè æqualitatem infert, & rectè redditur *a-*
què ac, perinde ac, Philem. vers. 17. ubi paria indicat. In
 integra similitudine explicata notat *quemadmodum*, quo-
 modo, sicut, *ita*, similiter, perinde; quia tam *ὡς ἔστιν* Jes.
 LIII. 7. Act. VIII. 32. XXIII. 11. I. Cor. VII. 17. IX. 26. 2. Cor.
 VII. 14. XI. 3. 1. Thess. V. 2. quam *ὡς δὲ* Rom. V. 15. 16. 18.
 1. Thess. II. 8. Jacobi I. 10. II. inservit; illic *ὡς* vel *ὡς* sequi-
 tur; hic præcedit; illic *ὥς* *ὡς* præmissum; hic *ὡς*
δὲ redditivum dicitur, & præter spiritum, uti & in fi-
 ne periodi, acutum accipit, ut *ὡς*. Nonnun-
 quam

quam etiam *ὡς* ponitur pro *πῶς*, adeoque extra similitudinem etiam significat *quomodo* Luc. XXIII. 55. An hanc vocem in reddendo Petri loco rectè adhibuerint? ἐξέτασις Translationem atque ἐκδιηγήσις textûs & expositionis nostræ infra monstrabit.

πάντα.

§. 3. Quæ sequitur vox πάντα hic non ad eò controversa est: facilè enim patet, quòd universalitatem quidem donorum designet, sed restrictam ad τὰ πρὸς ζωὴν καὶ ἐπιτέλειαν. Quapropter hic restrictè vel præcisè, non collectivè, nequè distributivè sumitur; quòd discrimen aliàs accuratè tradit Magnificus atque Maximè Reverendus Dn. D. Præses, Præceptor ac Studiorum meorum Promotor omni observantia jugiter colendus *Exerc. VI. de Scripura. Tbes. I. Fund. I. p. m. 90.* Addatur B. Classius *Philol. Lib. V. p. 435. 437. & 454.* (al. 1360. 1362. 1374.) Atque B. Erasmus Schmidius in *N. T. imprimis ad Matth. XIX, 3. p. m. 265. a. sq.*

ἡμῶν.

prolixè. Vocabulò ἡμῶν D. Petrus amplitudinem subjecti, beneficid affecti, & communitatem donorum eorundem inculcat. Hæc enim à secunda ad primam personam ejusdem numeri transgressione monstrat, seipsum, reliquos Apostolos & fideles eorundem donorum esse participes, quorum recens conversi, ad quos scribebat. Deinde eleganter admodum inter πάντα & τῆς θείας δυνάμεως insertum, est ἡμῶν: sic enim perspicuè docetur, vocem πάντα non regere τῆς δυνάμεως, sed potius regi à verbo διδασκαλιῶν h. m. τῆς θείας δυνάμεως αὐτῶ διδασκαλιῶν ἡμῶν πάντα, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ ἐπιτέλειαν, e largiente, vel cum largiatur divina ejus potentia nobis omnia, ad vitam & pietatem necessaria. Est

τῆς θείας
δυνάμεως.

verò ἡ θεία δύναμις hic speciatim infinitæ illius potentia (quæ DEUS per æternam essentia suæ actuositatem omnè possibile, quod fieri voluit & cognovit, independentè ac liberrimè facere potest) actus peculiaris; quem post creationem

tionem & conservationem Univerſi, tertium conſtituunt,
& concurſum vocant Doctores. Neque quivis omnipo-
tentis DEI concurſus cum cauſis ſecundis hic intelligitur,
ſed ſpecialis ac gratioſus ille cum cauſis liberis, hominibus
nimirum, tam irrogenitis Rom. I. 19. quàm inprimis cum
renatis, aut ad regenerationem tendentibus. His enim
DEUS potentiffimus idemque benigniffimus per verbi præ-
dicationem, auſcultationem, lectionem & meditationem
confert gratioſiffimè vires verbo inſitas. Iſtæ verò con-
ſpiciuntur in gratioſa intellectus illuminatione, voluntatis
& effectuum purificatione & ſanctificatione, fidei vivæ atque
ſalvificæ, charitatis ſincere, ſpei perfeverantis aliorumque
nobiliffimorum effectuum productione Phil. II. 13. Quæ
ſingula ſanè ſunt non humanæ aut angelicæ potentie ope-
ra, ſed Dei per verbum; ſive ut D. Petrus loquitur, τῆς θεοῦ
δυνάμεως, ἐπιπέλευσάτω, ἐνεργημάτων καὶ χαρισματι. Cùm
verò δύναμις, ἐξουσία & σοφία in Deo, ſi rem ipſam ſpecte-
mus, ſint τὸ αὐτό; inde poteſt admitti, per θεῶν δύναμις indi-
cari hic ipſam integram Dei eſſentiam & naturam, ab at-
tributo tantùm potentie ἐνεργητικῆς denominatam. Ideò
aatem potiſſimùm à potentia hic denominari voluit divi-
na eſſentia; quia præ reliquis Dei attributis, ἐνεργητικῆς πα-
riter ac ἀνενεργητικῆς, uti in prima omnium rerum produ-
ctione & mortuorum reſurrectione Rom. IV. 17. ita etiam
in ſpiritali regeneratione elucet Dei potentia. Ita enim
eum Formula Concordiæ *Epit. Artic. II. de L. A. p. 579.* cre-
dimus, docemus, & confitemur: *Quantum abeſt, ut cor-
pus mortuum ſeipſum vivificare, atque ſibi ipſi corporalem vi-
tam reſtituere poſſit, tantum abeſſe, ut homo, qui ratione
peccati ſpiritaliter mortuus eſt, ſeipſum in vitam ſpiritualem
revocandi ullam facultatem habeat; ſicut ſcriptum eſt
Ephes. II. 5, 2. Corinth. III. 5.* Ea gratiæ infinitæ opera præ-
ſtat,

1.

2.

stat, atque omnimodum hominis irrogeniti defectum perfectissimâ operatione suâ supplet ἡ θεία δύναμις αἰσθ. Pro-
 nomen istud αἰσθ. optimè refertur ad immediatè præcedens
 αἰσθ. nomen Ἰησοῦ, τὸ Κεϋε ἡμῶν; consentiente etiam ex Calvi-
 nianis Jacobo Laurentio Comm. ad h. l. p. 15. Quapro-
 pter inde licet petere argumentum non tantùm æternæ
 Deitatis filii, contra antiquiores & recentiores Arianos;
 sed etiam majestatis divinæ Christo, ut homini, compe-
 tentis, contra antiquos & modernos ρεισομάχους, inprimis
 Jesuitas & Calvinianos. Nam Ἰησοῦς atque ρεισθ. τὸ συναμ-
 Φότερον νοῦται; & Christo, etiam ut homini, hæc tribuitur
 θεία δύναμις: igitur cadit fictum Calvinianorum discrimen
 inter divinam ἐξουσίαν & δύναμιν; quod ex insituto, more,
 suo solidissimè profligavit Magnificus & Summè Reveren-
 Dn. D. Calowius, Theologorum nostræ ætate Celeberrimus,
 & de Ecclesiæ Orthodoxæ γνησίως Lutheranz salute, scri-
 ptis ferè polemicis magnoperè sollicitus, Dn. Præceptor at-
 que Patronus meus, piissimò animi obsequiò ætatem co-
 lendus, *Examine doctr. publ. Reformatorem de Persona
 Christi p. 317. & 493. seq. Tom. I. Bibl. Illustr. N. T. pag. 475.*
 atque B. Affelmannus *Part. I. Syn. Theol. p. 132, 163, 276.* nec
 non B. Erasmus Schmidius *in N. T. p. 378. a. seq.* Neque
 repugnat seriei textûs, si vocem αἰσθ. referamus ad nomen
 Ἰησοῦ, quod cum voce Ἰησοῦ proximè cohæret, & vel *ἑσταν-
 τὸς* DEum Patrem, vel *ἑσταντὸς* totam SS. Trinitatem no-
 tare potest. Non enim solùm Pater & Filius unum sunt
 Joh. X. 30. 1. Joh. V. 7. sed etiam unum eodem modo ope-
 rantur Joh. V. 19. nimirum in operibus ad extra, imma-
 nentibus & emanentibus essentialibus, quæ indivisa, sive
 omnibus tribus personis ex æquo communia servato tamen
 personarum ordine. Confer ad Augustinianæ hujus re-
 gulæ genuinum sensum ac multiplicem usum Theologo-
 rum

rum Opt. Maximum ac verè Theandrum B. Lutherum *Tom. VIII. Jen. p. 164.* nec non alterum Martinum, Chemnitium *Part. I. LL. CC. de DEO cap. 4. p. m. 96. seq.* ac utrique ἑμοψηφον B. Gerardum *Exeg. Loci IV. §. 103. p. 437. a.*

§. 4. A Datore benignissimo, ad insignia, quæ liberaliter communicavit, dona, progredimur. Vocat ea D. Petrus τὰ πνεῦς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν. Pro ζωὴν in quibusdam Codd. legi εἰρήνην, testatur Robertus Stephanus: cum verò omnes reliqui Codd. Græci & antiquissima Translatio Syriaca habeant vitam, eamque contextus optimè admittat; jure merito cum Græcis Latinisque Patribus aliisque recentioribus Interpp. vocem ζωὴν præferimus. Quà sensum faciliè patet, vocem generalioreν πνεῦς hisce restringi ad certa benignitatis div. dona, atque ad articulum τὰ subintelligendi ὅτι ἢ σουφέσβειαν ea omnia, quæ ad vitam & pietatem inchoandam, constituendam, consequendam, conservandam, amplificandam pertinent, faciunt, utilia aut necessaria sunt. Intelligitur autem vita hujus & alterius seculi, gratiæ & gloriæ spiritualis & cœlestis, ex, in & cum Deo atque Christo, hic & nunc per fidem & spem in πνεύσει, illic & tunc per charitatem & rem in incessante κηρίσει felicissimâque γήσει. Vitam spiritualem & gratiæ Joh. III. 30. V. 24. Gal. II. 20. Eph. IV. 18. Hebr. VI. 4. 5. hic intelligi, inde confirmatur: quia dona hæc sunt fidelium propria *vers. 1.* & verè, licet inchoativè, per salutarem cognitionem vocantis & regenerantis obtinentur *v. 3.* ut fideles jam sint beati & reverà participes divini naturæ *v. 4.* Quia verò gratia ista debet πληθυνθῆναι *v. 2.* neque essentielle discrimen datur inter vitam spiritualem & æternam salutem, sed hæc potius illius immediatum consequens & ultimum complementum, atque unica electorum Dei filiorum meta est: igitur rectè hic simul includi dicitur. Et quid

τὰ πνεῦς
ζωὴν.

1.

2.

C

quid aliud querit illa salutaris Dei cognitio v. 3. quid aliud
volunt illa μέγιστη καὶ ἡμῶν ἐπαγγελία v. 4. Cur hic tan-
tūm & non potius simul in æternum gauderemus esse di-
vinæ naturæ participes? Cum autem vita spiritualis hic
partim sit interna sive abscondita in Christo Coloss. III. 3.
Rom. VI. 12. 2. Cor. V. 15. DEO Gal. II. 29. Hebr. IX. 14. XII.
9. Spiritu Galat. V. 25. per fidem Rom. I. 17. Galat. II. 20.
III. 11. Hebr. X. 28. partim sit extrinsecus conspicua in Spi-
ritu S. fructibus ac omnigenis virtutibus Matth. V. 16. Rom.
VI. 4. 13. Galat. V. 6. ideò rectè à genere ad speciem pro-
greditur D. Petrus, & voce εὐσεβείας urget nobilissimum vi-
tæ spiritualis internæ fructum & effectum, nempe conti-
nuum vitæ piæ ac sanctæ studium, in religioso DEI cultu,
vera ac sincera erga Deum & homines charitate conspicu-
um. Eum vocis εὐσεβείας sensum & usum pluribus accu-
ratè demonstrat B. Gerhardus in auro contra chariori *Scho-
le Pietatis præfat. p. 1. seq. prolixè.*

καὶ εὐσε-
βείας.

§. 5. Forma sive Modus acquirendi ac conservandi
tanta beneficia describitur tam quæ divinam δόσιν sive do-
nationem gratuitam, quàm quæ hominum λήψιν, quæ non
est nisi vera fides ab actu formali & objecto generali suo
descripta. Divina potentia dicitur δωρημένη donans, lar-
giens: etsi enim vox ista in Δωρέσει passiva sit, significatio-
nem tamen activam hic & aliàs in N. T. habet Marc. XV.
45. 2. Petr. I. 4. Non aliter atque in illo Nili; πάντων σε
πεπραγμάτων κατοουδαμῶν, ἐκδέχῃ μεταβολῆν cum omnia tibi
prosperè succedunt, expecta mutationem. Conf. hic B. E-
rasmus Schmidius in N. T. p. 1276. b. D. Glassius *Philol. Lib.
III. Tr. III. Can. 24. p. 307. (598.)* & Vechnerus *Hellenolox
Lib. I. cap. VIII. p. 54.* quorum ille ex sacris, hic ex profa-
nis autoribus, græcis & latinis, pluribus probant similem
passivorum usurpationem. Significat autem δωρέμα idem
quod

δωρημέ-
νης.

quod *χαρισματα*, gratis, sine pretio, merito, prævio aut secuturo, largior *Geschendts weiß / ohn Verdienst und Entgeld mittheilen*. Conf. cum *Jes. LII. 5. loca Matth. X. 8. Rom. III. 24. 2. Cor. XI. 7. 2. Theß. III. 8. Apoc. XXI. 6. XXII. 17.* Quapropter etiam híc divina virtus omnia ad vitam & pietatem necessaria *δωρηθήσεται*, gratuito ex sola ac mera gratia gratuitoque favore, qui in Christi merito fundatur, donat & largitur nobis, atque quã causam efficientem meritoriam justitiæ & salutis aternæ ex parte nostri penitus excludit omne omninò hominum meritum.

§. 6. Neque tamen trunci aut lapidis instar se habet homo, sed donum divinitus oblatum, gratiã divini instrumentus recipit *ἡμεῖς ἀπὸ τῆς Πηγῆς τῆς ζωῆς καὶ ἀθάνατης* *ἡμεῖς ἀπὸ δόξης καὶ δέξης*. Vox *ἡμεῖς* híc primariam sui significationem Perretinet, & cum Genitivo de causa efficiente instrumentali adhibetur. Est enim *Πηγὴ ζωῆς* ista salutare medium, quò fideles DEUM in Christo sibi gratiosum cognoscunt, desiderant, amplectuntur, diligunt, omnemque cordis fiduciam & delectationem in eo solo ponunt. Non enim nudam tantum notitiam, sed cognitionem diligentem cum affectu & effectu, cum fiducia & dilectione sincera conjunctam, adeoque cognitionem fiducialem, & unò verbo veram fidem híc & alibi notat *Πηγὴ ζωῆς* *Rom. I. 28. Ephes. I. 17. IV. 13. Philip. I. 9. Colof. I. 10. III. 10. Philem. vers. 6. 2. Petr. I. 2. 8. II. 20.* Idem infert verbum *Πηγῆς ζωῆς* *Marc. VI. 33. Colof. I. 6.* imò & simplex *ζωῆς* *Joh. X. 14. 27. XIII. 18. I. Corinth. III. 20. 2. Timoth. II. 19. I. Joh. III. 1.* nec non *ζωῆς* *Rom. III. 20. X. 2. 2. Petr. III. 8. Phil. III. 8.* quò conf. in primis *Magnif. Dn. D. Seb. Schmidt Colleg. Bibl. Poster. Loc. XI. Diç. II. §. 16, p. 220.* Aliàs *ζωῆς* & *Πηγῆς ζωῆς* ab invicem differre, ex Theophylacto, Kirchero, & cum Grotio monstrat *Dn. D. Calovius Tom. I. Bibl.*

I, Bibl. N. T. p. 18. b. Tom. II. p. 381. a. Idem ex Scriptura docet Magnif. Dn. D. Praef. Exerc. de Scriptura disp. 2. th. 5. p. 27. & 176, atque B. Erasmus Schmidius in N. T. f. 585. a. 1087. b. prolixissimè. Objectum fidelis & salutaris *Ἐπιγνώσεως* proprium & speciale est DEUS gratosè propter Christum absolvens peccatorem, justificans æternumque salvans, uti Matth. IX. 2. Joh. III. 16. Act. X. 43. Rom. III. 24. 25. IV. 24. 25. ac alibi sæpissimè docemur. Hic objectum fidei commune ac generalius tradit D. Petrus, gratosam Dei vocationem ad gloriam inculcans. Tribuitur autem DEO aliàs *καλέω* in potentissima & copiosissima rerum sive omnium & prima Rom. IV. 17. sive quarundam & primam insecuta productione Jes. XLVIII. 13. Ezech. XXXVI. 29. Nam tam in conservatione quàm creatione Universi hujus DEUS non verba sed res loquitur, efficaciter pronunciat, jubet ut non-ens, sit, adsit, illudque potentiâ suâ in copia advocat, accersit, atque adducit, ut *λεχθῆν* sit *παχθῆν* Psal. XXXIII. 9. Conf. B. Glass. Philol. S. Lib. III. Tr. III. can. 16. p. 275. (575.) Sigillatim in regno gratiæ *καλέω* de DEO atque Christo adhibitum, notat extra vel juxta ordinem ad officium in Ecclesia gerendum aliquem ablegare, donisque ministrantibus instruere Matth. IX. 13. Marc. I. 20. 1. Cor. VII. 7. 20. 21. 22. 24. Galat. I. 15. Hebr. V. 4. Sapissime autem *καλέω* adhibetur de vocatione DEI ad regnum gratiæ & gloriæ, ad percipienda sanctificationis dona, & bonæ æternæ vitæ perfruenda. Est autem ea Dei vocatio gemina, primum generalis & simplex omnium omnino hominum à DEO ex gratosâ &, quam vocant, beneplaciti voluntate, seriò & efficaciter facta. Modus hujus vocationis patet primum ex utraque *ἐμφύτῳ καὶ ἑπιγνώτῳ* DEI notitia naturali Act. XVII. 27. deinde ex generali & confusa cognitione coetus Ecclesiastici ac rationis salutem consequendi 1. Reg. X. I.

*τῆ καλέω-
συντ* ①.

1.

2.

3.

X. 1. Rom. I. 8. 1. Theff. I. 8. ac denique ex solenni vocatione, ministerio Prophetarum & Apostolorum facta, de qua Magnif. Dn. D. Calovius *Tom. I. Bibl. N. T. p. 377. b.* Altera DEI vocatio dicitur specialis & conjuncta, ubi DEUS ex gratia & serió non tantùm homines ad salutem ejusque media vocat, sed & effectivè, sive cum eo successu & effectu, ut homines DEO vocanti obtemperent, ac in Ecclesia compareant obedientiâ quidem verâ, sed tamen partim temporali, partim finali 2. Tim. I. 9. Atque ita vocatio dicitur complexè sumi, non pro solo conversionis salutaris initio, nec absque, sed cum conversione; non tantùm ratione termini à quo sive Dei vocantis & beneficia summa offerentis; sed etiam ratione termini ad quem, sive hominùm vocatorum, oblata beneficia verâ fide amplectentium, sive ea fides sit ad tempus, sive ad vitæ finem perseverans. Qui solùm admittunt vocationem DEI generalem, dicuntur *κεκλημένοι* tantùm; qui verò & speciali Dei vocationi obediunt, non solùm *κεκλημένοι*, sed & *κλητοί* simul dicuntur. Atque vicissim horum *κεκλημένων* & simul *κλητῶν* quidam sunt *πρωτακαλεσι* Luc. VIII. 13. quidam *κλητοί κατὰ πρῶτον* Rom. VIII. 29. Illi & totaliter & finaliter vocatione sua & gratia DEI excidunt; hi autem etsi totaliter possint deficere, tamen non finaliter gratia vocationis excidunt, sed in vocatione per fidem accepta, ad finem vitæ perseverant. Hi *κλητοί* sunt *ἐκλεκτοί*, Apoc. XVII. 14. & selectissimæ oves Christi, quas *κατ' ὄνομα* singularis amoris, desiderii, delectationis & curæ affectu *καλεῖ* Joh. X. 3. instaurat, stabilis, roborat, fundat 1. Petr. V. 10. ut magis firmam faciant vocationem & electionem suam 2. Petr. I. 10. sive principium *ἑσπερίσως* stipulationis suæ usque ad finem firmum retineant Hebr. III. 14. & deposito omni onere & peccato facilè noxiò perseveranter currant in proposito

sito sibi certamine Hebr. XII. 1. Quanquam verò Scriptura discrimen inter κληρωδός & κλητός non semper observet, uti ex Matth. XXII. 3. 14. constat: neque ista distinctio, sensu Huberi, possit admitti, quò vid. Magnif. Dn. D. Calovius *Tom. I. Bibl. N. T. p. 378. a.* atque Hackspanius *Part. III. Not. Phil. p. 132.* tamen propterea non est prorsus rejicienda cum Theodoro Beza atque Hugone Grotio, Demonstrari enim facillè potest, ex linguæ genio & Scripturæ usu, ejusmodi verbalia non æquè latè patere, & quamvis omnis κλητός sit κληρωδός, non tamen contra omnis κληρωδός est κλητός, quamvis esse & potuisset & debuisset, uti præclare demonstrat B. Erasmus Schmid *in N. T. p. 306. a. seq.* B. D. Balduinus *in Epist. ad Rom. p. 569.* & Corn. à Lapide *in Epist. Paulin. p. 29.* In nostro textu Vocatio DEI specialiter & complexè sumitur; cum tam Dei ad gratiam vocantis voluntas benivolæ, quam vocatorum obedientia temporalis aut finalis innuatur. Talem prædicati expositionem requirit subjecti conditio; Vocati enim hic loci non tantùm sunt Apostoli, aut etiam finaliter credentes; sed in genere fideles, qui sive ex Gentibus Act. XI. 17. sive ex Judæis ad Christum recens conversi, fidem æquè præciosam ex divina ordinatione velut sorte erant adepti, 2. Petr. I. 1. quibus tamen cum prava concupiscentia quotidie erat luctandum v. 4. ne obliti purgationis peccatorum jam factæ v. 9. graviter impingerent in angularem salutis lapidem, atque ita sempiternum periclitarentur v. 10. Isti igitur sunt tam *ωσθηται*, quam κλητοὶ κατὰ *ωσθησιν*; vocati autem à Deo *Ἀπὸ δόξης καὶ δειπνῆς*. Pro *Ἀπὸ* quidam Codd. habent *ἰδιᾶ* teste Calvino *in b. l. p. 404.* & Hug. Grotio *in b. l.* Beza etiam *Annot. in b. l. p. 443. a.* scribit, se in quibusdam Codd. *ἰδιᾶ* legisse; sed in paucis admodum, iisque dubie fidei. Hinc quoque Prosper *Epist. ad Demetriad. c. 5* contra

ἡμᾶς.

Ἀπὸ.

Colla-

Collator. cap. 29. verba Græca reddit: *propria gloria virtute.*
 Cum quo Vulgatus etiam Latinus facit, verbis: *propria gloria
 & virtute.* Sed, ne urgeamus variantem hanc lectionem
 esse recentiorem, neque Stephano aut alteri cuidam ante
 Calvinum memoratam, quivis facillè animadvertit, tot præ-
 stantissimorum Codd., in lectionem *Δόξα* consentientium,
 fidem, ob exiguos quosdam Codd., non esse in dubium
 vocandam; multò minus cum Calvino deferendam. Pro-
 sper autem Aquitanus, ut & Beda aliiq̄ ad vocem propria
 retinendam, non fontium scrutinio, sed Antiquæ Versionis
 Latinæ errore induci sunt. Plus autoritatis apud corda-
 tos obtinet antiquissima Translationum Syriaca, quæ hic
 ܕܘܟܬܐܘܢ habet, adeoque *Δόξα* per *ܕܘܟܬܐܘܢ* reddit. Re-
 tinet autem & hic *Δόξα* primariam sui significationem per
 vel in: cum vocatio non tantùm medium promovendæ
 Dei gloriæ sit, sed & mediante gloriosa DEI benignitate fi-
 at. Est autem *δόξα* à *δοξάω* verbi *δοκέω*, quòd notat vide-
 or, puto, existimo, atque conferri potest cum Chaldæo-
 Syriaco *ܕܘܟܬܐܘܢ* attendit, advertit, consideravit, speculatus
 est. Significat igitur *δόξα* vi istius originis suæ ac frequen-
 tissimæ apud profanos, quos vocant, autores usurpationis
opinionem, famam & sententiam, eamq̄ minus accura-
 tam, certam aut veram, quam sive ipsi fovemus, sive alii
 de nobis aliisque habent. Ita enim cognatum *της δόξης*
 definit Aristoteles Lib. III. Eth. ad Nicom. c. 2. *δοξάζουσαν ἢ*
ἢ πάνυ ἴσμεν: & Lib. VI. Eth. c. 9. *δόξαν* opponit *τῇ ἀπιστημῇ*
καὶ εὐβουλίᾳ: quin disertè docet Lib. IV. Eth. cap. 9. *τὸ κατὰ*
δόξαν non esse *κατ' ἀλήθειαν*. Plutarchus etiam in *Vitis*
δόξαν opponit *ἀρεβείᾳ*, de Herodoto inquires: *ἢ κατ' ἐπί-*
νοίας, ἢ δὲ δόξαν, ἀλλ' ὡς ἀρεβῶς ἀπιστέωμεν. At quanquam
 ita *δόξα* veluti vocabulum medium, quemcunque rumo-
 rem

δόξης

II

2. rem in vulgus sparsum in genere designet, tamen perpetuo
N. T. usu ad partem meliorem refertur, atque notat primū
famam celebrem, honorem, *gloriam* & majestatem,
quam quidam verè, ac in seipsis habent, alii bene vel secus
meritis tribuunt. Ita in Politia tam vanam hominum
gloriam Matth. VI. 29. 1. Cor. XI. 7. 15. Galat. VI. 2. 1. Theff.
II. 6. 20. quàm ipsas Magistratus politici personas, in di-
gnitate constitutas, Kaysersliche und Königlische Majestät/
Chur- und Fürstliche Durchleuchtigkeit/ auch andere
brigkeitel. Herrligkeit/ per *μετανοιας* adjuncti 2. Petr. II. 10.
denotat. In Ecclesiâ peccatores, si non sui, certè DEI judi-
cio & ex rei veritate propriâ justitiæ ac salutis sempiternæ
gloriâ destituuntur Rom. III. 23. Et licet olim insignis fue-
rit *Israelitarum* gloria Rom. IX. 4. propter majestatem Æteri
Numinis gratiosè apud eos præsentem, ac gloriosè relu-
centem ad Arcam fœderis per responsa, Num. VII. 89. 1.
Paral. XVI. 7. Psalm. CXIII. 3. in tabernaculo Moſis Exod.
XXIV. 16. XL. 34. aut templo Salomonis per nubem 1. Reg.
VIII. 10. II. per tot sacrificia, quin per ipsa Scripturæ ora-
cula, innumera & magnifica prorsus miracula aliæque be-
neficia iis, præ Gentilibus, concessa. Major tamen nunc
est dilectorum *DEI filiorum* gloria, quam in domo gloriæ,
Ecclesia, Christus suis tribuit, à Patre *ὁ πατήρ, ὁ ἀπὸ ἀδικά-
σων* acceptam Joh. XVII. 22. Effulget ea non primâ tan-
tū ætate N. T. in illustrissimis miraculis Marc. XVI. ult.
sed inde usque ad finem seculi, cū in clariori fidelis co-
gnitionis lumine, tū inprimis in glorioso detore unita-
tis mysticæ fidelium, tam inter sese, quàm cum SS. Trini-
tate. Manet eisdem electos Dei filios sempiterna vitæ
cœlestis gloria, quæ sæpius nomine *δοξας* in Scripturâ si-
gnificatur Rom. II. 7. V. 2. 1. Cor. XV. 43. 2. Cor. IV. 17. 1.
Theff. II. 12. 2. Tim. II. 10. 1. Petr. I. 7. V. I. 4. 10. Apoc. XXI.
II. Quin

II. Quin & infinita ac essentialis *DEI gloria* ac majestas
 eo nomine venit sapientissimè, sive ea sit absoluta, interna &
 æterna ratione ipsius DEI, 1. Tim. I. 17. VI. 16, sive sit re-
 spectiva & vel notet ipsummet DEUM, gloriose se patefaci-
 entem præsentiam gratiosam aut operatione miraculosam Exod.
 XVI. 7. 10. Lev. IX. 4. 6. 24. Ezech. I. 28. VIII. 4. IX. 3. X. 4.
 sive ob potentiam, sapientiam, veracitatem, justitiam, beni-
 gnitatem, aliasque virtutes, ab angelis, vel hominibus, mi-
 litantis vel triumphantis Ecclesie, Deo tributa ac tribuen-
 da Luc. II. 14. Joh. IX. 24. Act. VII. 2. Rom. I. 23. IV. 20. I.
 Cor. X 31. Apoc. VII. 12. XIX. I. IV. II. Confer tamen quæ
 ad postremum hunc locum diligenter annotavit de voce
δόξα Magnif. Dn. D. Sebast. Schmidt Colleg. *Bibl. poster. Loc.*
IV. Dict. I. §. 4. p. 84. Tria, inquit, *vocabula δόξαν, τιμὴν*
& δόξαν ita ferè distinguunt, ut *δόξα* sit *gloria Majestatis*
divine; *τιμὴν* honor divini cultus & adorationis; *δόξαν* *Diri-*
tus divine omnipotentia & providentia. Add. Matthiam
 Flacium *Clav. Script. in voce Laudare fol. 528. f.* Ista infi-
 nita gloria tribuitur DEO Patri Eph. I. 17. Filio Joh. I. 14.
 & Spiritui S. I. Petr. IV. 14. Sigillatim eam *gloriam*, quam
Christus ut unigenitus DEI filius ab æterno habuit, in tem-
 pore ut homo verè accepit Joh. XVII. 5. in diebus carnis,
 ministerii imprimis sui, nonnunquam fecit conspicuam
 Joh. I. 14. I. Joh. I. 1. Ita majesticata fuit doctrina ejus
 Matth. VII. 29, gloriosa quoque miracula Joh. II. 12. Simi-
 liter *Christus* in monte, ut communis fert sententia,
 Tabor transfiguratus Matth. XVII. 2. accepit à DEO Patre
 honorem & *δόξαν* gloriam *ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεπῆς δόξης* I.
 Petr. I. 17. ut non tantum ex corpore glorificato splendor
 fulgorque insignis, per ipsas minimè diaphanas vestes re-
 fulgeret, sed & à DEO Patre voce cœlitus missa afficeretur
 honore maximè glorioso verèque divino & infinito; quip-

pe qui Filio DEI æterno & Mediatori inter Deum & homines optimè conveniebat. Quin in ipsa etiam Christi passione atque infimo *κενώσις καὶ ταπεινώσις* gradu per tot miracula planè singularia emicuit Salvatoris mundi gloria Joh. XII. 23. Inde in omne ævum, eandem gloriam infinitam Christus usu pleno & nunquam cessante habet Philipp. II. 9, 10. ac demonstrabat etiam in glorioso ad inferos descensu 1. Petr. III. 18, 19. victoriosa à mortuis resurrectione Act. III. 13. repetitâ in corpore glorificato Phil. III. 20. apparitione Marc. XVI. triumphali in cœlo ascensione Act. I. ad dextram *μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς* sessione Heb. I. 3. adeoque universali in omnes, gratiosissimo in fideles, dominio Psalm. CX. Tandem in extremo iudicio itidem ut *ὁὐδὲ πρὸ ἀνθρώπων* est reverfurus ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ Matth. XXV. 31. Tit. II. 13. Atque ita Christus, æternus DEI Filius, & omnium secundùm humanam naturam hæres factus, est & dicitur *ἀπαύγασμα τῆς δόξης* Hebr. I. 3. imprimis quia est *Filius DEI unigenitus & ex Patre natus ante omnia secula, DEUS de DEO, lumen de lumine, DEUS verus de DEO* vero juxta Symbolum Nicænum; nec non, quia de cœlo descendens gloriam & majestatem DEI Patris in sese habuit, exhibuit ac repræsentavit. Manifestavit autem non tantùm ante *ἐσαρκίωσιν* in Ver. Test. uti ὁ Θεὸς τῆς δόξης Act. VII. 2. sed etiam, & potissimùm quidem *ἐσαρκωθεὶς* in N. T. ubi ob veræ Deitatis majestatem, in nativitate, doctrina, miraculis, vita & morte conspicuam, jure optimo ὁ κύριος τῆς δόξης dici meruit 1. Cor. II. 8. Quapropter Christus non tantùm ut æternus DEI filius, sed etiam ut verus homo, ab Angelis & sanctis divino, eodemque cum DEO Patre cultu est affectus Jes. VI. 3 Joh. XII. 41. Apoc. V. 12. 13. à nobis nunc & in æternum afficiendus. Videatur eò Magnus noster Chemnitius *de Duabus in Christo Naturis cap. 29.* B. D. Carp.

Carpzovius, *Theol. Chemnit.* p. 184. seq. D. Feurborn, *Fascic.*
III. Diss. VII. 1b. 22. seq. B. Schröderus *Throno* p. 322. seq.
& Sceptro Regali Christi p. 284. 292. ac imprimis excellen-
tissimè meritis Argentoratensium quondam Theologus B.
D. Dorscheus Pentadecad. Dissert. XII. p. 385. & seqq. 3.
Ab ea gloriæ divinæ vel humanæ significatione, transfertur
vox δόξα ad designandam quamvis celebritatem, lucem,
claritatem, statum aut operationem illustrem rerum natu-
ralium, etiam inanimatarum, civilium & sacrarum. Ita
corpora coelestia & terrestria distinctam habent δόξαν, clarita-
tatem, decorem, 1. Cor. XV. 40. 41. similiter regnorum
mundi status illustris dicitur δόξα Matth. IV. 8. Sancti et-
iam Angeli peculiarem δόξαν lucem ac claritatem de se
præbuerunt nonnunquam Luc. II. 9. Apoc. XIX. 1. uti & ex-
tra ordinem excellens claritas δόξα erat luminis illius, ad
quod Saulus excecatus atque conversus est Act. XXII. 12.
Ordinarie verò in Ecclesia ipsa etiam legis doctrina habet
δόξαν illustrem vim ac præstantiam omnes arguendi, con-
demnandi, occidendi 2. Cor. III. 9. multò magis Evangelii
ac iustitiæ Christi imputatæ concio abundat luce ac opera-
tione illustrissima παράσσει ἐν δόξῃ & habet *παραβάλλεται*
δόξαν 2. Cor. III. 9. 10. quæ in remissione peccatorum ac
consolatione conscientiarum luculenter conspicitur Jes. LX.
2. Atque hanc ipsam benignæ voluntatis divinæ, legalis
& imprimis Evangelicæ, δόξαν illustrissimam operationem
in nostro loco D. Petrus innuere videtur, quòd DEUS ex
gratia sua deprecanda ac gloriosa benignitate *ἐκείνην καὶ*
φιλευθροπία sua, per illustrissimam voluntatis suæ, inprimis
Evangelicæ, significationem, ac gratiosissimam legis &
Evangelii operationem nos vocaverit, idoneosque reddiderit
ad multiplicem sapientiæ, benignitatis ac potentiæ suæ
gloriam hic & in æternum deprecandam. Nam præter
divinæ

divina voluntatis benignitatem, etiam divina facultas sive
 potentia, in felici vocationis nostræ successu conspicua, ^{καὶ δεισι.}
 commendatur ab Apostolo, voce *δεισις*. Est autem *δεισις*
 ab *ἀρης* mars, bellum, denotatque propriè ac primariò pe-
 ritiam & virtutem artis bellicæ; quemadmodum *ἀριστεύω*
 optimus sive præstantissimus, in primis Marte ac arte belli-
 cã dicitur, *δεισιεία* ipsa fortitudo, *δεισιεὶον* ejus præmium.
 Idem monstrat vox Latinorum *Ars*, ex *δεισι* per Syncopen
 facta, uti observavit Donatus Grammaticus atque optimus
 Interpres Terentij *ad Andr. Act. I. Sc. I. v. 4.* Nam & *Ars*
 primùm denotavit tantum robur, referebatur maximè ad
 corpus, ac in armis spectabatur; uti & pro fortitudine bel-
 lica somebatur virtutis vocabulum. Hoc autem exactè
 voci *δεισις* respondet, & deducitur immediatè à viribus,
 maximè corporis; juxta Lactantium *Lib. de Opificio DEI cap.*
12. mediatè à viro auctoritate Ciceronis *Tuscul. quart. Lib.*
II. T. IV. Op. p. m. 202. b. ac ultimò à vi cum Durando,
 conf. eò Scaliger *Lib. I. Poëtices cap. XXII. extr.* Non pla-
 cet igitur cum aliis accersere originem & genuinam signi-
 ficationem *δεισις* ab *δεισίνω*, quod *δεισι* Deo, Angelis, ho-
 nestisque hominibus placeat, *δεισόν ἢ εὐάρεστον* gratum & ac-
 ceptum reddat, sitque idem quod *δεισόν Act. VI. 2.* æquum
 conveniens, commodum. Quæ quidem verissima sunt
δεισις elogia, sensum tamen & usum vocis non exprimunt.

1. Constat enim facilè, *δεισις* primùm adhiberi de robore,
 virtute seu viribus corporis; ut etiam equi fortitudinem;
2. rectissimè *δεισις ἵππων* vocet Homerus *Iliad. ψ.* Translata
 deinceps est eadem vox ad fortitudinem animi, bellicam
 in primis designandam; uti jam monstratum & satis patet
 ex eodem Homeri loco & elogio *κρείσσων δεισις πειρήτων.* Am-
 pliarunt postea istum vocis *δεισις* usum Philosophi, alio-
 quin propriissimè loqui amantes, atque omnem animi vir-
 tutem,

tutem, naturali industriâ acquisitam, in compositis ad honestatem moribus conspicuam & cuiuscunque *κατα* sive vitio animi oppositam, *δωρον* dixerunt. Ita accuratissimam vocis simul ac rei, rationem habiturus Aristoteles *Lib. II. Ethic. Nicom. cap. VII. & lib. I. Magnorum Moral. Cap. IV.* *δωρον*, inquit, ἐστὶν εἶδος ἀποκατασκευῆς ἐν μετέωρῳ σου τῆς αἰετῆς ἡμᾶς ὡρμημένη λόγῳ, καὶ ἰδὲ τῶν ὀφειζομένων. *δωρον* Paulô aliter voce *δωρον*, usus est Spiritus S. de habitu non hominum industriâ acquisito, sed à DEO ex gratia intuitu Christi mediante verbo & sacramentis collato credentibus, Fides enim vera *δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη* Gal. V. 6. bona voluntatis & justæ actionis genitrix, juxta D. Ambrosii dictum in A. C. art. XX. pag. 18. adductum, *θεοδότης* erit habitus spei ac charitatis, in omnigenis operibus bonis erga DEUM & homines conspicua. Hinc non tantum mores honestos aut rectos animi habitus, nec solum *ἡλικία* actionem vel rem laude dignam, quæ singula etiam in Gentilibus dantur, sed opera verè bona credentium vocat *δωρον* D. Paulus Phil. IV. 8. & S. Petrus 2. Epist. II. 5. Quin iste 1. Petr. II. 9. ipsi etiam DEO *δωρον*, quasdam tribuit, non sanè sensu qualitatis accidentaliter substantiam divinam perficientis, sed potius significans attributa Dei, quæ ob summam essentiam divinæ simplicitatem ac unitatem unissimam cum substantia DEI realiter identificantur, & veniunt aliàs nomine sapientiæ, benignitatis, justitiæ, sanctitatis, potentia, veracitatis, aliarumque virtutum, in opere redemptionis & vocationis insigniter conspicuarum. Atque hanc ipsam vocis *δωρον* significationem esse in nostro loco exillimamus: eum ob arctissimum eum modo exposita voce *δωρον* nexum; tum quòd ista DEI diomata ad instar causa *ἐνεργουμένης* intrinsecus moventis ac gratiosè operantis, sese verè habeant in vocatione credentium.

6. Aliena prorsus est à loco nostro postrema *δέσπης* significatio, qua quaedam virtutem ceteroquin consequentia notat, nimirum, laudem, præstantiam, dignitatem, utilitatem; quemadmodum præstantiam ac fertilitatem regionis *δέσπης* *ἢς χάριτος* vocat Plato de Legibus. Tandem omnes rectè pièque sentientes facillè judicabunt, à Duumviris hujus seculi celeberrimis, fidiſſimisque Scripturæ S. Interpretibus B. D. Gerharo; atque Dn. D. Calovio, optimè observatam redditamque esse vocum *Δεῖ δέξῃς καὶ δέσπης* hendiadyn per gloriosam DEI benignitatem, vel virtutem gratiæ & potentæ divinæ.

Note §. 7. Satis de priori commate; properandum nunc ad posterius; in quo eò faciliori operâ versabimur, quò majorem lucem ea, quæ antecesserunt, afferunt sequentibus. Singula enim verba cognovimus, quibus describitur beneficiorum insignium origo divina & peculiare medium; quod tam ratione DEI *δοκῶν*, quam quoad fideles *ἀντιπῶν*: illud gratiosa DEI vocatio; hoc fiducialis credentium agnitio est & dicitur. Justo ordine inter tanta beneficia nunc sequitur promissorum maximorum donatio ipsiusque naturæ divinæ participatio. De priori verba sunt manifesta: *δι ὧν τὰ μέγιστα ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἐπαγάματα ἐσθώρηται*. Ubi quæ voces *δι ὧν* notanda primùm lectio varia Codd. diversorum: Robertus Stephanus testatur, unum Codicem habere *δι ὧν per quem*, nempe Christum: quod nonnulli retinent, redduntque *propter quem*. Cùm quidam Latini Codd. habeant *per quem*, Lorinus & Cornelius à Lap. existimant lectionem genuinam esse *δι ὧν*: inquam consentire videtur Athanasius Orat. II. contra Arianos Tom. I. Oper. Verùm lectio *δι ὧν* est constantissima præstantiorum Codicum Græcorum; quibus, intuitu unius alteriusve Codicis, fides minimè deroganda. Quam pro-

proclivis in errorem scriba est, diversam ω & ω sive pronunciationem sive descriptionem negligens? Vox ω optimè responderet immediatè antecedentibus, & ad retinendam vocis ω significationem primariam est convenientissima. Qui ω vel ω legunt & de Christo interpretantur, finem summum cum subalterno, causam meritoriam & principaliter agentem cum media confundunt, voculæ ω significationem propter tribuendo. Antiquissima Translatio Syriaca non legit nisi ω , uti luculenter evincit vox ω . Sed neque Vulgata Latina in emendatissimis Codd. aliter habet, quam per qua. Quà S. Athanasium videtur discrimen constituendum inter diversam lectionem & expositionem: Nam & venerabilis Beda istud ω explicat non de immediatè antecedentibus, sed refert ad ω ; inde tamen neutiquam conficitur, eum & legisse, & rectè legisse ω aut ω per quam. Iis igitur, quæ obstabant, remotis facillè nunc constat, ω etiam hic in significatione sui primaria ad causam mediam sive instrumentalem ex parte DEI referri, atque relativum ω respicere immediatè antecedentia ω & ω . Is igitur sensus, atque utriusque commatis nexus est: Cognitio DEI fiducialis & vocatio hominum gratiosa facta est per gloriosam DEI virtutem: imò per eandem benignitatem gloriosam tanta tamque pretiosa promissa nobis fecit Numen in Christo gratiosum. Ipse effectus hujus gloriosæ virtutis sive promissorum maximorum donatio describitur à quantitate, qualitate ac propria sui conditione sive forma. Ubi tamen verissimum deprehendimus, tam magna esse DEI dona dilectis sui filiis jam collata, ut non possint mensurari; tam multa, ut non possint numerari; tam pretiosa, ut non possint æstimari; tam gratiosa, ut sufficienter non

pos-

possint deprædicari. D. Petrus primùm innuit quàm magna, quàm multa & copiosa sint, inquiring *τὰ μέγιστα*. Maxima sunt DEI promissa efficienter, objectivè, subjectivè, formaliter, effectivè, extensivè, intensivè & comparativè.

1. Non solum fidelis est, qui promissit, DEUS, sed & magnus, imò maximus in minimis, liberalissimus in promissis; misericors in omnia Pl. CXLV. 9. dives misericordiâ Eph. II. 4. Non solum essentia immensus I. Reg. VIII. 27. 2. Par. VI. 18. Jobi XI. 8. 9. Jerem. XXIII. 24. Sed etiam in potentia, bonitate, sapientia, singulisq; operibus maximus, & plus quam dicere, cogitare aut intelligere potest lingua aut mens humana vel angelica Jer. X. 6. XXXII. 19. Siracid. XLIII. 28. seq. Quàm magnum se exhibuit in promissis exhibitisque hujus vitæ beneficiis! longè majora ac digniora sunt præmia, quæ pollicitus est serid, sollicitè paravit, ac omnibus omninò hominibus, in Verbo & Sacramentis, voluntatis legalis ac evangelicæ significatione obrulit, singulisque conferre benignissimè voluit Luc. XIV. 17. Omnium igitur maxima sunt dona & promissa DEI de vitæ in & cum DEO verè felicitis sempiterna lætissimaque possessione Jes. XLIX. 6. Tit. II. 11. Ubi DEUS velut *χάρισμα* donum merè gratuitum Rom. VI. 23. & *δῶρεμα* promissum electis dedit vitam æternam, *ζωὴν χαρισμάριον, τὴν ἀφ' ἁφροσύνης δωροῦνται, ἧς δόξαν αἰώνιον περιποιήσῃ*, ut habet Irenæus *Lib. 1. c. 2.* apud Excellentiss. Dn. D. Bebelium *Antiq. Eccl. f. Evang. Sec. II. p. 306.* Non est, ut prolixè memoremus, notam satis distinctionem maximorum vitæ æternæ bonorum, in privativa & positiva, hæcque externa vel interna; quæ vicissim vel in anima solum, vel in corpore simul dantur. Maxima etiam promissa ista dicuntur non tantum ratione DEI, quem non nisi magna decent, sed etiam intuitu illorum, quibus data & collata sunt. Si enim voluntatem

DEI

DEI antecedentem, eamque maximè seriam, respiciamus, omnibus omninò hominibus ea dona vitæ spiritualis ac sempiternæ salutis sunt destinata, in verbo ὅσα τῶ π καὶ ἀκυσθὶ oblata & promissa Matth. XI. 28. seq. 1. Tim. II. 4. 2. Petr. III. 9. nec non Act. XVII. 30. in quem locum inprimis conferri meretur Magnif. Dn. D. Sebastianus Schmidt *Colleg. Bibl. Post. p. 267. 275.* iudiciò Viri, in his Summi, Magnif. Dn. D. Calovi Tom. I. Bibl. Illustr. N. T. p. 910. 2. Quanquam verò tanta dona omnibus parata sint, multi tamen Diaboli suggestioni & voluntatis pravæ inclinationi locum relinquentes Psal. V. 5. Hof. XIII. 9. indigni tantis præmiis & sunt, & tales se ostendunt, media salutis efficacissima contumaciter repudiando Matth. XXII. 8. XXIII. 37. Act. XIII. 46. Quidam *περὶ οὐρανῶν* iisdem quidem verè fruuntur, sed parè admodum ac tantum in *περὶ πολλοῦ μὲν* Luc. IX. 13. Hebr. VI. 5. 6. non sunt ἐπιζῶντες ἐν ἀγάπῃ, nec habent *στέμμα τῆς πίστεως εἰς τὸ τέλος* *σπουδαίως*, Matth. XXIV. 12. sed potius fidei naufragium faciunt 1. Tim. I. 19. cum irreparabili vitæ ac salutis æternæ jactura: ut gravissimo Christi monito pauci omnino salventur Luc. XXIII. 23. Nihilominus tamen sunt & manent maxima illa dilectorum DEI filiorum promissa: non solum ratione DEI & donorum; sed etiam respectu electorum ipsorummet. Nam electorum, citra comparationem cum reprobis & per se consideratorum, omninò adhuc ingens est numerus Apoc. VII. 4. 9. præterea etiam omnium & singulorum electorum tam quàm corpus & omnia ejus membra, quàm quàm animam & omnes ejus facultates, tanta erit dignitas, ut maximis DEI promissis respondeat exactissimè. Neque enim vana aut inania sunt promissa DEI, sed uti *πλουτέρας καὶ πολυμερῶς* facta, jurejurando DEI Hebr. VI. 13. sanguine ac morte filii Hebr. IX. 15. atque Spiritu S. velut arrhabone,

E

Ephes,

- Ephes. I. 13. ob signata, ita certissima, indubitata prorsus, fallere ac falli nescia, & ut Scriptura loquitur, ἀμεταμέλητα Rom. XI. 29. Efficiunt igitur, ut non nisi magna de DEO sibi polliceantur electi, & de maximis donis olim accipiendis tam certi sint per spem, quàm certò gaudent de jam concessis per fidem. Est enim πίστις, qui vocavit nos, qui etiam efficiet I. Thess. V. 24. stabiliet & ruebitor ab illo Malo 2. Thess. III. 3. fidus manet: negare seipsum non potest 2. Tim. II. 13. IV. 8. Conf. Disp. Magnif. Dn. D. Praesidis de
6. πλεροφορία Lutherana A. C. 1653. hęc habita. Maxima quoque sunt illa promissa, quoniam maximam, nempe hęc continuam requirunt, illic continuam æternamque habent durationem. Extendunt se ad omnes omnium ætatum fideles, ad omnes verè bonas fidelium, & in primis electorum, actiones, bona & dona. Quæ verè maxima intelliguntur, si animum DEI donantis, uti in omnes omninò homines, ita vel maximè & ratione prorsus singulari in suos propensissimum piè cogitent digneque æstiment electi Joh. III. 16. 1. Joh. III. 1. seq. Quomodo non etiam cum proprio, cui non peperit, filio suo omnia degendæ huic & consequendæ futuræ vitæ necessaria nobis gratuitò donaret? Rom. IX. 32. Nobis inquam cum D. Petro, qui fidem ἰσθῆμον sortiti sumus: per gloriosam quippe virtutem vocati, gratiosam vocationem promptò animi obsequiò admittentes, eandemque divinà virtute in fide retinentes, Hi enim sunt, quibus ἕμινα ista promissa DEUS fecisse dicitur: unde qualia promissa electis DEI filiis facta sint facile intelligitur. Omne enim pretium, τιμὴν æstimum vel valorem habent ex gratia liberalissimè destinantis, promittentis ac donantis DEI Patris: ex ineffabili amore Filii ἀποστολοῦ ἁγίου annunciantis, sanctissimà vità dirisismoque mortis supplicio, & aded obedientià sive justitià, quam vo-
- cant,

cant, activâ & passivâ promerentis, omnique hominum generi acquirentis, ac denique ex largissimo multiplicique munere Spiritûs S. dona isthæc divino favore destinata, fraterno amore acquisita, nunquam satis dignè ab hominibus æstimata, per efficacissima media *δοκιά, ληπτικά κηδ εισπραγματά* gratiosè conferentis. Quid enim amore DEI majus? quid sanguine Filii DEI pretiosius? quid gratiâ Spiritus S. charius dici, cogitari aut esse potest? Maxima. DEI gratia respexit summam hominum miseriam: magnitudinem miseriz ostendit pretii à Christo soluti infinitudo: pretii infiniti dignitatem demonstrat gratia peccatores hic justificans, illic æternum salvans. Sanè hæc sunt verè maxima, verè pretiosissima *ἐπαγγελία* promissa ac dona, non nudis tantum verbis facta, sed ipso etiam opere partim fidelibus verè & realiter hic collata, partim citra spem ac *προσωπιδιον* coram, plenè & cum immensorum bonorum cumulo electis: illic conferenda, ad fruitionem sempiternam vereque beatificam. Est verò *ἐπάγγελμα* inter Scriptores S. soli Petro usu receptum, & quidem non nisi bis: semel de ipso promissionis actu sive *promissione*, quam Christus per Esaiam cap. LXV. 17. & LXVI. 22. de novissima electorum gloria fecit, repetitque D. Petrus 2. Epist. III. 13. Ubi Hugo Grotius non tantum malè legit *ἐπαγγέλματα*, sed etiam eam vocem inconvenienter interpretatur objectivè, per illa Christi promissa magna, resurrectionem corporum & vitam æternam. Aliud esse *ἐπάγγελμα*, aliud *καινὸς ἔρανος κηδ γῆν καινήν* omnibus patet: non illud, sed hoc vitam æternam notat. In altero tamen loco D. Petrus, 2. Epist. I. 4. *ἐπαγγέλματα* sumit pro objecto, effectu, fructu, sive ipsis donis divinitus *promissis* præviam promissionem insecutis, præsupponentibus & includentibus. Talem enim expositionem hic requirit prædicatum

ἐπάγγελματα.

1.

2.

δεδώρηται. δεδώρηται: cujus significationem activam esse, ex iis satis constat, quæ supra §. 5. in hanc rem sunt allata. DEUS certè non tantùm promissionem in Verbo ac Sacramentis donat & largitur, sed ipsa simul bona, quæ promissit: confert tamen tempore, loco & modo, qui cùm suæ sapientiæ, benignitati, veracitati ac libertati declarandæ, tùm humanæ indigentia sublevandæ & saluti suorum promovendæ est convenientissimus. Neque hæc vocis ἐπαγγελία interpretatio repugnat linguæ genio, aut Scripturæ S. usui: nam ἐπαγγελία eandem ut originem, ita significationem habet. Aliquando sumitur formaliter pro ipsa promissione, eaque vel generali cujuscunque boni, temporalis, verè vel apparenter talis, spiritualis, cœlestis aut æterni, in hoc vel altero seculo obtinendi Act. XXIII. 21. Rom. IX. 4. 2. Cor. I. 20. VII. 1. Eph. VI. 2. Interdum promissionem DEI specialem denotat de bonis tantùm spiritualibus ac cœlestibus in N. T. perfruendis: atque ita ἐπαγγελία dicuntur vaticinia Patriarcharum ac Prophetarum V. T. Act. II. 39. VII. 17. XIII. 23. 32. XXVI. 6. Rom. IV. 14. Galat. III. 18. 21. IV. 23. Ἐπαγγελίον autem strictè sumtum infert complementum eorum, quod habemus in adventu Messia; de quo discrimine accuratissimè egit Magnif. Dn. D. Calovius *Tom. I. Bibl. N. T. p. 7. b.* Nonnunquam quoque ἐπαγγελία accipitur objectivè pro rebus & donis promissis Luc. XXIV. 49. Act. I. 4. II. 33. Rom. IV. 13. 16. 20. IX. 8. 9. Gal. III. 22. IV. 28. Hebr. VI. 12. IX. 15. X. 6. XI. 13. 33. 39. 2. Petr. III. 4. 9. 1. Joh. II. 25. In quo posteriori loco digna est, quæ hic referatur, observatio Magnif. Dn. D. Sebast. Schmidt *Colleg. Bibl. Poster. Loc. XXVI. Dict. I §. 5. p. 420.* Ubi, inquit, ἐπαγγελία promissio ab Interpp. accipitur tropicè, posito actu promissionis pro objecto seu materia ejus, re promissa, q. d. Et hæc est res promissa, seu, Et hoc est id, quod promissit. Bene se habet interpret-

terpretum hæc observatio. Nam promissio sanè est b. l. id,
 quod DEUS nobis promissit; sicut verba hoc sponte propinant,
 hæc est promissio, quam promissit nobis. Est eadem pro-
 missio etiam vita aeterna: jam vero vita aeterna est res pro-
 missa, non promissionis actus. Quæ singula apprime conve-
 niunt nostro ex D. Petro loco: nam & hic per vocem
 ἐπαγγελίας intelligitur promissa vita & salus aeterna, cum
 omnibus suis donis & bonis, imò cum omnibus mediis eò
 ducentibus. Jam hic DEUS non solum certissimam spem
 & primitias vitæ aeternæ, à plena messe non essentialiter
 diverfas, nobis gratuito & gratiose est largitus δωρεάν, sed
 etiam liberalissimè donavit omnibus omninò hominibus
 Filium suum dilectissimum, donum illud excellentissi-
 mum, toties totiesque Verbis & Typis sacrificiorum, per-
 sonarum, rerumque aliarum πολυτρόπως καὶ πολυμερῶς in
 V. T. promissum ac in plenitudine temporis sive tempore
 promissionis impleto missum, ad univèrsi generis humani
 salutem. Etsi igitur etiam fideles V. T. eadem promissa
 verè habuerint, & per eandem omninò fidem justi & salvi
 Act. XV. 11, adeoque eorundem beneficiorum promissio-
 rum, essentialiter consideratorum, participes facti sint
 Hebr. XI. 6. 33, tamen non sunt adepti ἐπαγγελίας promiss-
 sum in carne Christum, sed tanta promissa verà fide ex lon-
 gino sunt conspicati καὶ δὲ ἀσπίδων fide persuasi & am-
 plexati eadem Hebr. XI. 13. 39. Luc. X. 24. Joh. IIX. 56.
 Nunc autem in N. T. post Θεὸν ἐν σαρκεὶ Φαιερωθέντα I. Tim.
 III. 16, illustriori ratione illa ἐπαγγελία promissa accipi-
 unt & possident plures per totum terrarum orbem dispersi
 verè credentes fruuntur iisdem cum fidelibus V. T. bene-
 ficiis, redemptione à peccati, mortis & Satanæ potestate,
 amica cum DEO reconciliatione, gratuita peccatorum
 poenarumque remissione, in filios DEI adoptione, mysticâ

cum DEO unione, illuminationis, sanctificationis ac multiplicium bonorum concessione: quæ singula nunc quidem Christi merito sunt parta; in V. T. autem erant acquirenda ἐπαγγέλματα, utrobique tamen sunt beneficia credentibus verè collata, ob agnum DEI ab origine mundi occisum Apoc. XIII. 8. Tanta tamque pretiosa dona meritò dicuntur ἐπαγγέλματα verè magnifica & in publicum, cum insigne celebritate omnibus promissa plus quam regia: de qua verbi ἐπαγγέλλομαι emphasi præter Rom. IV. 21. Gal. III. 19. 1. Tim. II. 20. Hebr. VI. 13. XI. 11. Jac. II. 5. conferri meretur Henricus Stephanus in Thesauro.

§. 8. Tanta tamque pretiosa dona fidelibus collata pariter ac promissa sequitur ipsa divinæ naturæ participatio, pravæque mundi concupiscentiæ averlatio. Ideo enim DEUS tanta nobis præstitit, ἵνα διὰ τῶντων γένηθε θείας κοινωνοὶ φύσεως. Vocem ἵνα hic esse causalem & sigillatim causam notare finalem, adeoque πλὴνως pro ut, non conditionaliter, nec eventualiter, neque modaliter sumi, omnes faciliè intelligunt, atque concedunt. De vocibus

διὰ τῶντων. autem διὰ τῶντων jure controvertitur, an ad immediatè antecedentia; an verò ad remotiora sint referenda? Optimè videtur cum Theandro Luthero in Versione, acutissimo Theologo B. D. Hülsemanno *Breviar. Cap. III. Suppl. p. 62.* & Magnif. Dn. D. Calovio in *b. l.* referri ad verba com. 3. πάντων, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν; quòd per illa, quæ ad vitam spiritualem veramque erga DEUM pietatem nobis necessaria & divinitus donata sunt, participes facti simus divinæ naturæ. Sicuti enim sine DEO & Christo in peccatis naturam sumus mortui Eph. II. 1. ita per fidem Christus in nobis vivit Gal. II. 20. DEUS nos unam vivificat Ephes. II. 5. participesque per hanc vitam Christi reddit divinæ naturæ: ut verè credentes gratiosa DEI præsentia gau-

gaudeant, & ad hospitem tam gratum & gratiosum peccatis non abigendum, verè secundum DEUM pietati studeant. Certè Christi gratiosa in fidelibus vita non ut præfens tantum extrinsecus per B. O. conspicitur, sed etiam ut gratiosè operans intrinsecus efficit & operatur, ut iidem sint & maneant divinæ naturæ participes Joh. XV. 4. 5. Neque cum textu tantum ac analogia fidei, sed etiam cum Scripturæ S. usu ac utriusque lingvæ authenticæ proprietate convenit ista expositio, quæ non solum relativum, sed & demonstrativum pronomen refertur ad remotius, quod conf. B. D. Glassius *Philol. Lib. III. Tr. II. Can. 20. p. 188. (512.)* Si verò malimus cum B. Gerharδο *Comm. in b. l. p. 32.* in eodem commate subsistere, ac τῶν ad immediatè præcedens ἐπαγγελιαῶν referre, convenit ut non promissionis actum, sed promissorum donorum effectum ac fructum, nomine ἐπαγγελιαῶν intelligamus. Ita satis apte artissimò nexu coherent quatuor illa beneficia in Partitione supra §. 1. monstrata: nam vocationem sequitur fides, quæ in regeneratione primùm collata justitiam Christi, salutemque sempiternam, adeoque promissa illa bona in justificatione firmiter apprehendit ac credenti appropriat Rom. V. 17. Gal. II. 20. unde mox Christi divinæque naturæ participatio resultat; cum justificationem immediatè sequatur mystica unio, eorundemque bonorum communio Ephes. III. 17. Ad verbum γεννηθεῖs quæ personam rectè observavit Venerabilis Beda *Comm. in b. l. Tom. V. Oper. Musæe repensè personam, quod non fortuitò, sed providenter agit.* Idèò, Petrus vult dicere, Dominus nobis, qui naturâ Judæi, qui sub lege sumus nati, qui magisterio ipsius & corporaliter imbuti, omnia divina virtutis suæ secreta reservavit; idèò nobis, suis videlicet discipulis, maxima & pretiosa Spiritus sui promissa donavit, ut per hæc etiam vos, qui ex Gentibus

2.

γεννηθεῖs.

bus

bus estis, qui eum corporaliter videre nequiveritis, divina sue natura donaret esse participes, nobis scilicet vos qua ab ipso audivimus docentibus, vos per ejus mysteria consecrantibus. Hæc ille, de persona prima in secundam mox mutata rectissime: divina tamen virtus non solum ad Christum, sed totam SS. Trinitatem pertinet. Præterea uti pronomen primæ personæ ἡμεῖς supra ter repetitum non notat solos Judæos, multò minùs tantùm Apostolos, sed omnes omnino fideles, ex Gentilibus pariter ac Judæis ad Christum conversos hinc inde dispersos, nimirum ἰσὶν τῶν ἐθνῶν πιστῶν λαχόντων: ita hæc ὑμεῖς, quod in γεννῶνς continetur, non tantùm Gentiles, sed omnes verè credentes, ad quos scribit Petrus, concernit. Ne enim tantorum promissorum fructus D. Petro, Apostolis aliisque apud eos fidelibus existimaretur proprius, adjecit Spiritus S. etiam eos, ad quos scribit Petrus, fideles cujuscunque sint ætatis, gentis aut reliquæ conditionis, modo eandem fidem verè participant, revera ad ejusdem cum Apostolis beneficii & dignitatis consortium pervenisse. Docet adeò, dari verè fidelium unionem & communionem non tantùm cum divina natura, sed etiam cum aliis verè credentibus mutuam. Potest & ista personæ mutata ratio teneri, quòd à genere ad speciem transgrediatur commodè ab omnibus ad eos, quos peculiariter scripta hac epistolâ volebat exhortari. Quà ipsam verbi γίνωμαι significationem, hic studiosè tenendum est, illud non notare simpliciter effici vel fieri, sed fieri aliud, mutari, converti: minimè autem immutationem substantiæ cujusdam inferri ut Matth. IV. 3. Joh. II. 9. sed tantùm qualitatum aliorumque in homine accidentium; Id quod ex antecedentibus ac consequentibus in καταθήσει mox sumus confirmaturi. Hic tantùm attendatur concedaturque multiplex verbi γίνωμαι significatio pro diversa contextus ratio.

ratione, quam prolixè & accurate docuit B. Erasmus Schmid
in Joh. I. 14. p. 650. a. seq.

§. 9. Arcem causæ nunc ingredimur, ductu divini
Spiritus cognitari genuinum sensum *ουθενικων* hujus argu-
menti verborum: *θελας νοικωναι Ουθενικων*. Ubi vocem *θελας* θελας.
esse cognatum usitatissimi nominis *θεος* cuius pater: ex
θεος enim fit *θεος*, per epenthesis η pleonastici *θεος*, poeti-
cè *θεος*, contracte *θεος* divinus; idem quod *θεος* & *θεος*
θεος. Sacris N. T. Scriptoribus non nisi ter in usu est: &
primùm quidem ipsummet Trinunum Numen denotat
Act. XVII. 29. ubi *θεος* substantivi naturam induit, & voci
θεος æquipollens. Daabus reliquis vicibus adjectivum *θελας*
adhibuit D. Petrus in nostro præfenti loco: ubi nunc ipsam
DEI essentiam denominat; quemadmodum v. 3. æterni
Numinis potentiam. Veram igitur ejus significationem
monstrat cum genuina ejus origo ac usurpatio, tum no-
minis abstracti inde deducti collatio. A *θεος* enim de-
scendit *θεοτης* vox semel adhibita à D. Paulo Rom. I. 20. sæ-
pius à Divis Patribus, ut & Plutarcho, Luciano aliisque.
Significat verò *θεοτης* in sacris ipsam DEI essentiam ac es-
sentialia ejus attributa, id quod ipse DEUS est, & quod in-
DEO absolute est, adeoque veram, infinitam & essentialem
Deitatem infert. Respondet igitur exactè voci etiam
νοικων in sacris *θεοτης* Coloss. II. 9. quam similiter Divi Pa-
tres non nisi de essentiali Deitate usurpant. Concedi in-
terim potest, quòd *θεοτης* ab adjectivo sive denominativo
θεος oriunda, primariò attributa divina & connotativè *θεος*
esse DEUM significet; *θεοτης* autem, à substantivo *θεος*
immediatè deducta, primariò *θεος* sive essentia divinx
quidditatem, & connotativè attributa DEI inferat. Neuti-
quam vero concedendum est in eam Socini sententiam,
quod *θεοτης* Rom. I. 20. non sit divinitas DEI, sed id quod
DEUS

DEUS nos perpetuo facere vult; quod ipsum solidissime est profligatum à Magnif. Dn. D. Calovio in Theol. Apost. Rom. orac. XI. p. 35. 37. & Tom. II. Bibl. N. T. p. 32. a. 819. b. Ex his nunc recte colligitur, vocem *θείας* apud D. Petrum non solum divinas virtutes & attributa sapientiæ; sanctitatis, justitiæ, potentia atque similia denominare, sed ipsam etiam DEI essentiam sive *Φύσιν*, quam gratiose sibi præsentem ac mystice unitam habent vere credentes *θείας κοινωνοὶ Φύσεως*. Descendit autem vox *κοινωνός* immediata à *κοινός*, in quantum istud notat primum rem pluribus communem, non vero sigillatim aliquid promiscuo omnium usui expositum, indeque inquinatum, immundum, pollutum ac profanum. Confirmat significationem primam hebraicum *וַיִּסְבּוּ* collegit, conegessit, congregavit, convenit: unde, *וַיִּסְבּוּ* congregatio, cœtus, conventus apud Rabbinos; & *κοινός* apud Græcos deducendum videtur. In quovis enim, maxime ordinato conventu, cœtu, ac societate dantur quædam *κοινὰ*, utpote res, operæ, jura, benevolentia mutua; de quibus qui participat, is *κοινωνός* consors, particeps, socius ac collega recte dicitur. Ex illis *κοινῶς* inter plures *κοινωνός* resultat, *κοινωνία* consortium, societas, amica familiaritas, communio, socialis communicatio. Si, ut par est, ad usum Scripturæ diviniore attendamus, nostrum *κοινωνός* adhibetur de societate civili, vel sacra, si subjectum & objectum respiciamus. In eadem civili societate constituti piscatores *κοινωνοὶ* laborem ac laboris eventum habebant communem Luc. V. 10. detrectabant prophetiæ cædis ac contracti inde reatus *κοινωνοὶ* sive consortes fieri Pharisei Matth. XXIII. 30. Rerum autem sacrarum societas est præsentis vel futuri seculi. Hic optime credentes habent socialem communicationem, cum indigna animò constanti tolerando *κοινωνοὶ τῶν παθημάτων ἐκ τῆς ἀσθενείας*

2. Cor.

2. Cor. I. 7. Hebr. X. 33. tūm cultum DEI communi ministeriō promovendo. Ita in V. T. Sacerdotes & Levitæ certo tamen ordine erant κοινωνοὶ participes ejusdem ad altare oneris, muneris & honoris 1. Cor. X. 18. similiter in N. T. Apostoli & Viri Apostolici κοινωνοὶ eandem in doctrina, Christi propaganda operam impendunt, similemque hīc & illic remunerationem expectant 2. Cor. IX. 23. Philem. vers. 17. Pessima vero vitæ hujus, non societatis, sed colluvies est idololatrarum qui κοινωνοὶ τῶν δαιμονίων eodem servili cultu Diabolum hīc afficiunt, eodem olim supplicio in æternum afficiendi 1. Cor. X. 20. Eo major est felicitas vere credentium, qui non tantūm hīc arctiori justiciæ fidei nexu ipsimet DEO, hospiti gratiosissimo, vere junguntur θείας κοινωνοὶ φύσεως 2. Petr. I. 4. sed & olim summi ac incomprehensibilis boni possessione gaudentes in felicissimo seculo illo apud Dominum erunt semper 1. Thess. IV. 17. τῆς μελλούσης δόξης κοινωνοὶ 1. Petr. V. 1. Hæc qua nominis in Scriptura usum hīc sufficiunt; rem ipsam communionis hujus animalis homo non percipit; fideles exemplō sub, insigni cum fructu, affectu ac ineffabili gaudiō experiuntur. Testantur iidem verè dictum ac elegantissimè descriptum esse communionis hujus mysterium I. Joh. I. 3. 6. 7. Annunciamus vobis, ut & vos κοινωνίαν communionem habeatis nobiscum: Communio autem nostra sit cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo. Si dixerimus, nos κοινωνίαν societatem habere cum eo, & tamen in tenebris incedimus, mentimur, nec sincere agimus. Si autem in luce ambulamus, quemadmodum ipse est in luce, tum κοινωνίαν societatem habemus cum eo mutuan. Ad quæ verba cedro aut omnium potius fidelium memoriã quàm dignissima rite intelligenda multum contulit industria fidelissimi Scripturæ interpretis Dn. D. Calovii Tom.

II. Bibl. N. T. pag. 1587. b. quando inquit: *Summus & precipuus hic effectus & fructus est tum adventus Filii DEI, tum præconi Evangelici novæ ueræ τῆς Πατρὸς, quæ ueræ sumus, ἵνα; Φύσας, 1. Petr. I. 4. unum euadimus cum DEO 1. Cor. VI. 17. quia nouæ præsupponit unionem. Vivimus in DEO, uel uita, quæ est ex DEO Eph. IV. 18. Gal. II. 20. & socii euadimus DEI. Quæ quanta sit & quam amabilis societas, ut omnes intelligant, exprimitur nomine amicitie, quod ceu magnum allegat S. Iacobus, quod nempe Abraham amicus DEI appellatus cap. 2. 23. Quæ communio, societas & amicitia infert etiam bonorum diuinorum participationem, quemadmodum amicorum bona sunt communia, quibus hic fruimur per fidem, olim fruemur secundum speciem 2. Cor. V. 7. Quæ cum ab opposito elegantissime illustrat, sequentia, quæ maxime huc faciunt, subijcit: communionem etiam habemus cum ipso Christo Jesu Filio DEI: quia unum etiam sumus quoad unionem mysticam, cum Patre & Filio, ut & Spiritu S. adeoque communiōe cum indivisa SS. Trinitate fruimur, ad quam etiam humana Christi natura recepta in hypostasin Filii DEI pertinet. Certe non donorum tantum diuinorum, sed ipsius naturæ diuinæ disertam mentionem facit D. Petrus uoce*

Φύσας. Φύσας: quæ uox Sacrorum pariter ac aliorum Scriptorum usu est ἐκ τῶν πλεοναχῶς λεγομένων: ideoque eo maiori diligentia hic observanda, quo grauiorem gignit errorem eius neglectio. Notat uero in Scriptura S. non tantum naturam, essentiam & constitutionem rei intrinsecam, sed etiam naturalem proprietatem, connatam naturæ qualitatem, propensionem, profectas inde operationes: quæ fiunt non artis culturâ, neque legum positivarum curâ, sed solâ duce naturâ, aut consuetudine inde à rei primordiis receptâ, quæ uelut in naturam uertit. Singula hæc manifeste conspici-

spiciuntur in iis, quibus Scriptura S. utitur, exemplis, tribuendo *Φύσιν* non tantum plantis, brutis & hominibus, sed & idolis ipsique vero Numini. Ita oleaster habet ramos *κατὰ καὶ φύσιν Φύσιν*, quorum quidam solâ arboris naturâ 1.
propriâque operatione propullulant, alii successu temporis demum artis culturâ oleastro inferuntur Rom. XI. 21. 24. Certa etiam ferarum, volucrum, serpentiumque & marinorum datur *Φύσιν* essentia, proprietates, ad feritatem inde 2.
à teneris conspicua inclinatio, ad mansuetudinem reductio inde ab origine mundi recepta, in generibus singulorum

Jacob. III. 7. Hanc Arabs eleganter vocat *طبيع* à *طبيعة* sigillavit, significavit, impressit, ab Hebræo *טבע* fixus, infixus, impressus fuit: Unde & Rabbinis *טבע* naturam, indolem atque *טבע כח* naturalem facultatem convenienter nominant. Significatur namque qualitas imis infixâ medullis, quam licet expellas furcâ, tamen usque recurrit: est veluti caractere indelebili impressa atque munitissimè obliqnata sigillò. Nihilominus longa dies homini docuit parere leones, pravaluitque *ἡ φύσις ἀνθρώπων* hominum facultas, 3.
sagacitas, industria, longâ consuetudine, velut alterâ naturâ, artisque ope subnixâ Jac. III. 7. quo confertî meretur Joh. Ravisius Textor Tom. II. *Officin. pag. 204. seq.* Sed eâ naturalis facultas in paucis tantum hominibus arte exercitatis, datur: hominibus autem omnino omnibus ac singulis inde à teneris sui unguiculis ipsaque conceptione competit, præter naturam animæ ac corporis, quædam *Φύσις* sive lex naturalis cordibus inscripta, firmissime inculprum ac congenitum discrimen honestorum & turpium, atque character vere indelebilis *κοινὴν ἐνοσίαν* à DEO impressus firmiter intellectui per modum habitûs; quem prima principia nobiscum nata in communi dicunt. Ita non

θύσει humanarum, aut etiam divinarum per Mosen datum, legum, neque sola assuefactione sive ἐθῆ, sed φύσει divinitus insitâ Gentiles, rectum rationis usum adhibentes, fecerunt φύσει τὰ τῷ νόμῳ Rom. II. 14. atque quædam καὶ θύσει καὶ φύσει αἰώνια καλά, uti habet Justinus in Colloquio cum Tryphone. Aliâs iidem Gentiles, & sigillatim mulieres in re venera πρὸς φύσιν contra congenitum discrimen honestorum & turpium, ac naturalem corporis fabricam, nefanda perpetrassè scelera dicuntur Rom. I. 26. Naturalis autem corporis virilis constitutio φύσει, ac à multis inde seculis recepta apud Corinthios consuetudo, quæ eo tempore ac loco instar legis planè naturalis invaluerat, docebat Corinthios, non decere virum comam promissionem I. Cor. XI. 14. Naturali etiam constitutioni corporis & aliquali, vel hypotheticæ legis naturalis observantiæ, tribuendum est illud Gentilium ἐκ φύσεως præputium Rom. II. 27. quod nimirum Gentilis ἐκ φύσεως recto rationis usu instructus, etsi præputium gerat, tamen judicare, peccati arguere ac convincere possit Judæum, si modò rationem, rectam ducem sequatur. E contrario quemadmodum profelyti erant quidem Judæi, sed non nisi ἔθει, ratione ejusdem in religione instituti; ita omnes in universum Israelitæ, etiam de Tribu Benjamin, dici possunt Judæi φύσει Galat. II. 15. nimirum intuitu naturalis generationis, profapæ ac affinitatis; minime gentium, quòd foedus divinum Judæis φύσει competierit, ubi B. D. Balduinum masculè contra Crocium vindicat Magnif. Dn. D. Calovius Tom. II. Bibl. N. T. p. 552. A. Certè si naturalem, ut par est, originem spectemus, omnes omnino homines, sive Israelitæ, sive Gentiles, Christiani, Pagani aut Judæi postmodùm dicantur, in iniquitatibus concepti, in peccatis nati Psalm. LI. 7. Job. XIV. 4, adeoque propter istud originale, &

le, & semper aduorsum, peccatum verè sunt & jure dicuntur filii iræ Φύσει, Eph. II. 3. Ubi vox Φύσει notat inde à conceptione, animæ & corpori adhærentem labem originalem, qualitatem vitiosam, & habitum P. O. σέησιν καλῶν & ἴσιν κακῶν inferentem; apud omnes omninò ψιλὸς homines, qui sunt caro peccatis infecta, de simili carne nati Joh. III. 5. Reddit enim τέκνα ὀργῆς sive justissimæ gravissimæque DEI iræ obnoxios ac æternæ mortis candidatos: neque tantum λοιπὸς sive Gentiles, sed omnes omninò mortales, ὡς καὶ eadem ratione etiam Judæos, ut & hi gloriâ apud DEUM careant, & non nisi peculiari fœdere divino ad gratiam & ὑπόστασιν perveniant. Opponitur igitur hic Φύσει v. 3. natura hominum peccato prorsus infecta, & χάριτι v. 8. gratiâ DEI meritò Christi innixa fideque apprehensa: illa est corrumpens & condemnans; hæc justificans & salvans. Quapropter Φύσει non ut ὁδὸν opinionari oportuit, tantum ἀληθείαν ἠ-γνωστότητα veram & proprie dictam peccati possessionem infert, neque ut ἔθει contradistinctum creberrima tantum peccata actualia negat; sed ipsam peccati originem, inde à nativitate & conceptione nostra ab utero matris arcessendam esse arguit: quo sensu peccatum originis tanquam συνέμφυτον naturale dici posse demonstrat B. Meisnerus *Philos. sobr. P. 1. Sect. III. Quæst. 3. p. m. 583.* Atque ita quidem Scriptura de Φύσει creaturis tributa intelligenda venit; cum vero Idola neque creatum neque increatum ens sint; sed in sese vana & inania, mendacia & formaliter sub ratione veræ Deitatis nihil in mundo rectè dicantur, 1. Cor. IIX. 4. hinc istis θεοῖς λεγομένοις Scriptura Φύσιν non tam attribuit, quam veram DEI Φύσιν denegat Gal. IV. 8. Utut enim quidam Deorum apud Gentem veram aliquando naturam à DEO acceperint; tamen in quantum DEI loco habiti sint, fuerunt tantum θεοὶ λεγόμενοι.

λεγόμενοι I. Cor. VIII. 5. atque φύσει natura, attributis & o-
peribus minime tales. Soli igitur vero, in essentia uni, in
5. Personis Trino Numini, Jehova Elohim, D. Petrus in no-
stro loco tribuit φύσιν, eamque ἵεσαν quo nomine non tan-
tūm dona, opera aut attributa, sed ipsam, quoque infinitam
DEI essentiam spiritualem, adeoque πῶν φύσει ὄντα Ἰεσὸν Pa-
trem, Filium & Spiritum S. intelligimus, à proprietate
literæ non temere recedentes. Fit enim primum diferta
φύσις sive naturæ & essentiz divinæ mentio: deinde et-
iam ob unitatem, simplicitatem maximam ac immutabili-
tatem omnimodam attributa ab essentia DEI non possunt
divelli: ac tandem alibi sæpius Numen benignissimum,
profitetur, communionem vere credentium esse cum ipso
DEO Patre, ejusque Filio Jesu Christo 1. Joh. I. 3. Joh. XIV.
23. atque Spiritu S. 1. Cor. VI. 17. nec non cum sanctissima
humanæ Christi Naturæ Substantia Galat. II. 19. 20. quo fa-
ciunt similia elegantissima Joh. XV. 1. 2. 4. atque Ephes.
V. 30.

§. 10. Superest igitur ut paucis contemplemur, quo-
modo D. Petrus exhortetur vere credentes divinæ partici-
pationis naturæ, ad continuandam prævæ in mundo concupi-
scentiæ aversionem, verbis *ἀποφύγοντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν
ἀνθρώποις φθορᾶς*. Istud enim officium vel maxime decet
tantis affectos beneficiis, ut vitam vocatione suâ dignam
agant, ut filii tantò DEI amore quam diutissime & perpe-
tuo fruantur, ut amici DEO firmiter conjuncti ac fidi per-
maneant. Fugiendus ergo mundus in maligno positus I.
Joh. V. 19. nam suâ carnis & oculorum concupiscentiâ vi-
tæque superbia I. Joh. II. 16. à DEO cælesti Patre avocatur,
amatores sui inescat, inquinat, corrumpit, ac singulis gra-
tiaz simul ac gloriæ divinæ bonis indignos reddit. Non-
nisi degeneres ac immorigeros se præbent filios, qui post-
habiti

habitis monitis longè saluberrimis, corruptum mundano-
 rum iudicium ac exemplum præferunt, atque à pravâ qua-
 vis concupiscentia damnum nunquam satis lugendum refe-
 runt. Rebelles DEI ac hostes sunt, qui præclarâ statione
 relicta, pravis cupiditatibus suis, corruptis perversorum
 moribus ipsiusque Satanæ operibus se mancipant. Con-
 tinet verò ista pravæ concupiscentiæ fuga primum actum,
 tum objectum, à subjecto, forma & effectu descriptum.
 DEI Filii ac Amici ad mundum aut Satanam transfugere
 non debent, sed potius illecebras utriusque angue ac cane-
 pejus celeriter, sollicitè ac continuò fugere, insidias ejus-
 dem calidè feliciterque effugere, ac ad divinum in verbo
 & Sacramentis præsidium, sub Christi alas, in Salvatoris
 vulnera confugere tenentur, vi mandati, quod in voce ἀπο-
 Φυγόντες continetur. Objectum verò fugiendum est ἡ ἐν
 κόσμῳ ἐν ἁγιοῦν Subjectum peccati voluntarii sunt τῆς
 ἐν κόσμῳ μῶν.
ἐν ἁγιοῦν jam vero fideles non sunt de hoc mundo Joh.
 XVII. 14. 16. in quantum is totus in malo positus 1. Joh. II.
 16. V. 19. sed Christus eos de mundo selegit Joh. XV. 19,
 quapropter æstuante in pios odio, tam callidi, multiplicis,
 ac potentis hostis insidiæ prudenter sine dolo erunt evitan-
 da. Ita *serpentis astutia columba simplicitatem acuet, & co-
 lumbæ simplicitas serpentis astutiam temperabit*, Gregorius
 M. Lib. IV. Epist. 32. Quidam MS. Codex habet *ἐν τῷ
 κόσμῳ* non ut visibilis mundi systema, aut hominum in-
 mundo viventium cœtus & conversatio, sed ut perverso-
 rum hujus seculi filiorum Luc. XVI. 8. colluvies monstre-
 tur evitanda. Est enim ea tota occupata *ἐν ἁγιοῦν*, qua ἐν ἁγιοῦν
 μῶν.
 voce objecti fugiendi formale describitur. Nam malos in
 mundo homines eo nomine ac eatenus vitare decet, quia
 & in quantum pravis indulgent concupiscentiis, ut ne in-
 consortium vitæ suæ profligatissimæ trahant fideles, DEO
 con-

conjunctos. Significat verò *Ἀθυμία* hic quamcunque o-
 riginalem vel actualem oculorum & cordis, adeoque in-
 tellectus ac voluntatis cupiditatem, voluntati divinæ & le-
 gi adversam, adeoque pravam ac exitiosissimam. Hinc
Φθώρας. ratione effecti postremò describitur, quòd afferat *Φθώρας*
 corruptionem & per hanc exitium temporale & æternum.
 Mentem enim rectam ac sapientem depravat ac excecet,
 voluntatem justam ac sanctam donis suis spoliat, atque ha-
 bitu contrario malo errore, dubitatione, securitate, hor-
 rendisque aliis malis sceleratissimè perdere satagit detestan-
 da voluptas corruptissimaque cupiditas. Quæ vocum
Φθώρας ἐν *Ἀθυμία* hendiadys optime potest admitti uti in
 illo λόγος ἐν *ἔξοσία* Luc. IV. 32. quo conferatur B. Glassius
Philol. Lib. III. Tr. I. Cap. 9. p. 41. (405.) Non igitur est ne-
 cesse, ut pro eadem obtinenda, variantem admittamus le-
 ctionem illam *Ἀθυμία* καὶ *Φθώρας*. Corruptens recte
 dicitur hæc cupiditas prava cum ratione subjecti, ubi omne
 donum destruit, plura mala affert, tum ratione sui, quia
 ipsa pereunte mundo aut mundi filio simul interit 1 Joh.
 II. 17, tum ratione effecti, quum æternum afferat exitium
 iis, qui carne pejus ac angue illam non fugiunt, sed cupide
 amplectuntur.

§. II. Hanc justam textus Petrini *ἔξοσιν* jure sequi-
 tur celebriorum Translationum *ἔξοσιν*; quæ tamen eò
 brevior est futura, quo prolixiores fuimus in vero sensu
 investigando, ut solidam sententiæ orthodoxæ fundamen-
 tum ponere, hæreticorum *σπεθλότητα* eò melius evitare,
 eoque feliciter confutate, adeoque eà quæ licet parte, argu-
 menti dignitati respondere possemus. Nunc igitur brevi-
 ter tantum dispiciamus, in quam sententiam concedant
 4. *ἔξοσιν* Translationes celebriores: Antiquissima N. T. Versio Sy-
 riacâ hic in plurimis commendationem & assensum mere-
 tur.

tur. Vocem *ois* eleganter reddit **اوس** juxta quod, se-^{a. Syriaea.}

cundum quæ, postquam: minimè enim legendum **اوس**
& reddendum sicut quidem, siquidem, de quo §. 2. p. 10.
Nomini πάντα eleganter suffixum 3, pers. *πλεονάζον* addit;
sed *ἡμῶν* & *αὐτῶν* pessimè omittit, neque convenienter *τῆς*
θείας δυνάμεως ad πάντα atque dona DEI refert cum redun-
dantia vocum **ουσι** **ουσι**. Vox πάντα enim
restringit τὰ πρὸς ζῶν καὶ εὐσεβείαν: & *θεῖα δύναις* infert cau-
sam principaliter hic agentem, non effectum; notat do-
nantem & donatarium, non donum aut beneficium, ut su-
pra §. 1. & 3. p. 9. & 12. s. patuit. Uti voces πρὸς ζῶν re-
ctissime retinuit, ita *εὐσεβείαν* infeliciter cum **ουσι**

ουσι timore DEI commutavit: pietatis enim latifun-
dium non exhaurit reverentia Numinis, potissimum apud
eos, qui plenam pietatis rationem monstraturi, amorem
DEI timori jungunt, atque timorem ad negativa, amorem
ad affirmativa præcepta referunt. Vicissim elegantissimè
verbum *διδασκαλίας* reddidit active per **ουσι** dedit, do-
navit; Emphasin etiam *ἐπιγνώσεως* significanter expressit
per **ουσι** cognitio & notitia accuratior, qualis est
eorum, quæ oculis cernimus, diligenter discernimus, quo-
ad causas antegressas, concomitantes circumstantias ac ef-
fectus futuros intelligimus. Ex Hebræo enim **עוסי** per
עוסי atque literarum **ουσι** μεταβολῆν, utramque
Syris receptissimam sit **ουσι** & **ουσι** novit, cogno-
vit, probeque intellexit. Reliqua commatis prioris verba
retinuit rectissimè; de suo autem voci *δύσεως* addidit
ουσι suam, nomenque *δύσεως* hic & vers. 5. rectè expres-
sit.

fit per ܘܘܢܘܢܘܢ praeſtantiam virtutis. Eſt equidem i-
 ſtud vocabulum generale, & ab Hebr. ܘܘܢܘܢ deductum,
 quamvis abundantiam, praeſtantiam & excellentiam notat,
 uti & concretum ejus ܘܘܢܘܢܘܢ Matth. VI. 26. X. 31. Uſus ta-
 men obtinuit, ut ſigillatim ad virtutem velut rem omni-
 um praeſtantiſſimam deſignandam Syri eo utantur vocabu-
 lo. Quod, praeter loca jam citata, auctoritas Dionyſii cu-
 juſdam commentatoris in hanc Epistolam Syri, Maſii at-
 que Pocockii evincit. Ita enim Cl. Pocockius Notis ad
 IV. Epist. p. 42. Videtur, inquit, ܘܘܢܘܢܘܢ commodè
 ex Syrorum uſu ܘܘܢܘܢܘܢ exprimere. Dionyſius vocem i-
 ſtam ſic explicat: ܘܘܢܘܢܘܢ ܘܘܢܘܢܘܢ ܘܘܢܘܢܘܢ
 ܘܘܢܘܢܘܢ ܘܘܢܘܢܘܢ ܘܘܢܘܢܘܢ ܘܘܢܘܢܘܢ
 Nomen ܘܘܢܘܢܘܢ eſt generale omnium operum & actio-
 num bonarum. Nec aliter Doctiſſ. Maſius: ܘܘܢܘܢܘܢ
 & ܘܘܢܘܢܘܢ virtus, opus bonum, praeſtans & laude dignum
 factum. Conſentit B. D. Gerhardus *Comm. in II. Petr. p. 30.*
46. In poſteriori Commate Syriaca Translatio communi-
 or priora verba, etiam ܘܘܢܘܢܘܢ per ܘܘܢܘܢܘܢ active, vertit
 rectiſſime, niſi quod ܘܘܢܘܢܘܢ convertat ܘܘܢܘܢܘܢ vobis, & ܘܘܢܘܢܘܢ
 reddat ܘܘܢܘܢܘܢ cognitiones. Recte tamen vi-
 detur Pocockio & B. Gerharo eſſe hic ſcribae lapſum, atque
 ܘܘܢܘܢܘܢ mutato, legendum ܘܘܢܘܢܘܢ promiſſiones Hebr.
 VIII, 6. Alter certe Syrus interpres ܘܘܢܘܢܘܢ optime
 expreſſit reddendo ܘܘܢܘܢܘܢ promiſſiones magnificas,
 vereque regias: etiam ܘܘܢܘܢܘܢ melius tranſtulit per ܘܘܢܘܢܘܢ
 pretioſas, quam pervulgatus ille per ܘܘܢܘܢܘܢ honores,
 con-

concretò in abstractum mutato. Optimè cateroquin *de modo* vertit וְשֵׁרָא sitis, actualem possessionem participi-
 onis divinz naturæ innuens. In Iplis etiam verbis ar-
 gumenti nostri substantialibus *שֵׁרָא נֹוִיָרָוֹי וְשֵׁרָא* optimè
 interpretis munere functus est reddendo וְשֵׁרָא וְשֵׁרָא
 וְשֵׁרָא participes naturæ divinz. Ub. וְשֵׁרָא socius,
 amicus, confors, particeps est à וְשֵׁרָא in Paël commu-
 nicavit, consensit, conjunxit & associavit se, confors ac par-
 ticeps fuit. Vox autem וְשֵׁרָא est ab Hebr. וְשֵׁרָא exacteque
 respondet Rabbinorum וְשֵׁרָא de quo supra. Reliqua etiam
 commatis hujus verba, imprimis *וְשֵׁרָא וְשֵׁרָא וְשֵׁרָא* per
 $\text{וְשֵׁרָא וְשֵׁרָא וְשֵׁרָא}$ corruptionem concupiscentiarum si-
 ve corruptibiles concupiscentias, eleganter transtulit Syrus
 Interpres. Vulgatus autem Latinus *ut* malè reddit per *B. Latina.*
quomodo, uti contra Greiserum, demonstravit B. Gerhar-
 dus in h. l. p. 25. atque Dn. D. Calovius in h. l. p. 1536. b.
 Pesimè quoque *dedegentis* passive transfert, *donata sunt*;
 meritò propterea notatus ab Erasmo, B. Gerhardo, D. Ca-
 lovio, Camerario, Erasmo Schmidio, Beza, ac Grotio. I-
 dem vocem *וְשֵׁרָא* aptius agnitionem, quàm *cognitio-*
nem reddidisset, de suo male addidit *ejus*, inepteque pro
 וְשֵׁרָא legens *id est* vertit *propria*, cum *per* debuisset. Simili-
 ter in posteriori commate *וְשֵׁרָא* male vertit per quem, ac
 si esset & legisset *id est*. Bene tamen *dedegentis* sibi contrarius
 reddidit *donavit*; at וְשֵׁרָא וְשֵׁרָא transferens per hoc erravit.
 Pro *efficiamini* vel *efficeremini* præstat legere *sitis*. & pro
fugientes aufugientes vel elapsi, non autem si *refugeritis*.
 Eundem designavit errorem in Germanica Translatione,
 Vulgaratè potius, quàm fontes secutus Joh. Emserus, ita
 reddens: *Nachdem alle Ding seiner göttlichen Kraft uns*
 G 3

Germanica.

geschenkt sind. Ubi quidem bene cum B. Lutero *des* ver-
 tit Nachdem; Vulgari autem errore seductus, *κατὰ τὴν δόξα*
πρόβλην; non, ut par erat, active transtulit, male etiam *κατὰ*
τὴν ad *δυνάμεις* retulit.

§. 12.
 §. 12.
 §. 12.

§. 12. Quod autem *Participatio divina Natura fiat*
per & *propter unionem fidelium cum DEO spirituales*, con-
 firmamus ex D. Petro *primùm* à causa nostri media, fidu-
 ciali DEI agnitione; *Quic*: ad DEUM serid vocantem ac-
 cedunt fiduciali agnitione, ii vere regenerantur, justifican-
 tur atque cum DEO uniantur. *Participes divinae naturæ*
 ad DEUM serid vocantem accedunt fiduciali agnitione uti
 supra §. 6. p. 16. sqq. ostensum. Major autem patet ex Joh.
 X. 4. 5. 14. Hebr. XI. 6. atque illo de effectibus, etiam gra-
 tiosis, necessario connexis canone; causa causæ est etiam
 Causa causati. *Deinde* etiam mentio fit causæ mediæ ex
 parte DEI, gloriose benignitatis. *Participatio divinae natu-
 ræ* fit per virtutem gratiæ & potentiae divinae, in signifi-
 catione seria & operatione gratiosa voluntatis DEI legalis,
 inprimis Evangelicæ: Ergo fit per justificationem eique
 immediatè conjunctam unionem mysticam. Major hujus
 patet ex Psalm. XXXII. 5. Jes. LVII. 15. Minor probata est
 §. 6. p. 23. & §. 7. p. 26. Idem demonstrat *tertiò* emphatica
 effecti descriptio, sive promissorum donorum collatio: Q
 maxima & pretiosissima DEI dona jam possidet, is non ni-
 si justificà in Christum fide eadem consecutus est, Gen. XII.
 3. *Particeps divinae naturæ* jam possidet maxima & pretio-
 sissima DEI dona, de quibus satis dictum §. 7. p. 26. 32.
 Confirmatur *quartò* ab ipsa ratione formali participationis
 quia est *novià* verè dicta: vera realis proprieque dicta
 communicatio infert unionem; cùm effectus & imme-
 diatum consequens arguat causam. *Participatio divinae
 naturæ* est vera, realis proprieque dicta communicatio, uti
 par-

partim §. 9. p. 36. dictum, partim inde patet, quod verè
credentes etiam hic reverà *ἁπλοῦς* uniantur DEO
& Christo arctissimè 1. Cor. VI. 17. Joh. XVII. 11. 21. Idem
postremo ex opposito evincitur: Q. sejungere potest prava
mundi concupiscentia, eos oportet jam ante esse conjun-
ctos ac unitos: cum privatio præsupponat habitum. At
participes divinæ naturæ à DEO sejungere potest prava
mundi concupiscentia juxta §. 10. p. 40. Quapropter o-
portet eos antea esse DEO conjunctos, quod ex parte ho-
minis non nisi mediante fide in Christum justificà esse po-
test Joh. XIV. 23. Gal. II. 20.

§. 13. Ista participatio Divinæ Naturæ sit quoad i-
psam substantiam divinam SS. Trinitatis atque carnis Chri-
sti, ut propriori conjunctione ista adsit fidelibus & electis,
quàm infidelibus ac damnatis. Ubi ante omnia sumimus
pro concessio, DEUM Trinunum in operibus ad regnum
non tantum potentia, sed etiam gratia pertinentibus sub-
stantiali propinquitate præsentem operari; quod B. D. Dor-
scheus Part. II. Theol. Zach. Disp. IV. §. 10. & Disp. IX. §. 8.
p. 146. 319. D. Feurbornius Tom. V. Disp. Giefs. XXIV. Joh.
II. 17. atque Dn. D. Calovius Tom. II. Syst. p. 730. & T. III.
p. 868. sufficienter demonstrarunt. Sigillatim DEI sub-
stantialem adessentiam participatione divinæ naturæ con-
firmare dicimus disertam Petri literam, constantem & per-
petuam Scripturæ sententiam, Antiquorum simul ac Re-
centiorum Ecclesiæ Doctorum consensum, egregiis Scri-
pturæ ac naturæ similibus illustratum. Primum D. Petri
verba ralem suppeditant argumentationem: Q. divina vir-
tus non tantum omnia ad vitam spiritualem necessaria do-
nat, sed & maxima in regno gratiæ promissa confert, ut i-
pius divinæ *Φύσεως* naturæ sint consortes, apud illos divi-
na essentia non solum generaliter, sed specialiter, gratiosa
& ar.

& arctiori adessentia operatur, illis se unit ac communi-
cat. Atqui fidelibus prius competit, uti manifestum ex
textu, qui etiam Majoris connexionem elegantissimam grada-
tione sua probat: nam DEUS gratiose vocare, fidem voca-
tis conferre, maxima fidelibus donare, atque ad ipsius di-
vinæ naturæ consortium evehere dicitur. Qualis autem
est communio, talis etiam est unio, utraque nimirum my-
stica, ac utrinque substantiarum. Certè Sp. S. in loco Pe-
tri parallelo ac ejusdem *κοινωνίας* expositione dilerte men-
tionem facit personarum Patris & Filii Dei i. Joh. I. 4. Un-
de rectissime non tantum opera DEI gratiosa, sed & attri-
buta ipsamque naturam *ἐκ πληρῶς Θεότητος* cordis urget ad lo-
cum nostrum Theander Lutherus *Tom. II. Jenens. p. p. 373.*
b. sive T. II. Altenb. p. 407. Dieses ist ein solcher Spruch des-
gleichen nicht stehet im N. und A. Testament/ wiewol es bey
den Ungläubigen ein gering Ding ist/ daß wir der göttl.
Natur selbst Gemeinschaft haben sollen. Was ist aber
Gottes Natur? Es ist ewige Wahrheit/ Gerechtigkeit/
Weisheit/ ewig Leben/ Fried/ Freud und Lust/ und was man
gut nennen kan. Wer nun Gottes Natur theilhaftig wird/
der überkompt das alles/ daß er ewig lebt/ ewigen Frieden/
Lust und Freude hat/ und lauter/ gerecht und allmächtig ist
wider Teuffel/ Sünd und Todt/ & quæ sequuntur plura
lectione dignissima. Accedamus vero ad alia etiam Script.
S. loca, ubi Deus dicitur non tantum ad suos venire i. e. spe-
cialiter accedere, *ἐπιδοῦς* simul ac *ἐνεργητικῶς* approximare
Gen. XVIII. 10. Exod. XIX. 9. XX. 24. & imprimis Joh. XIV.
23. 26. XV. 20. XVI. 7. sed & cum suis esse simul & gratio-
sissime operari Gen. XXXI. 42. Exod. III. 12. Judic. VI. 12. 16.
Psal. XXIII. 4. XLVI. 8. 12. XCI. 15. Matth. XVII. 20. XVIII.
18. suis peculiariter prope sive propinquus esse Psalm. XXXIV.
19. LXXV. 2. CXIX. 151. CLXV. 18. Jesa. L. 8. LV. 6. in *ibid*

ccij

ceu templo suo habitare ac manere, Num. XXXV. 34. Exod. XXIX. 45. Levit. XXVI. 11. 12. Ezech. XLIII. 9. Zachar. II. 10. imprimis Joh. XIV. 23. 1. Cor. III. 16. VI. 19. 2. Cor. VI. 16. nec non Rom. II. 9. 11. 2. Cor. XII. 9. Eph. III. 17. 2. Tim. I. 14. Jac. IV. 5. ut unum sint in & cum ipso Joh. XVII. 21. 25. 1. Cor. VI. 17. in ipso vivant Gal. II. 20. ac ipsammet Spiritum S. non solum dona ejus accipiant Joh. XV. 26. XX. 22. 1. Joh. IV. 13. unde sequens nascitur argumentatio: Quia ad fideles peculiari ratione venit, cum illis est, prope est, in illis gratiosè operatur, ut templo suo habitat, manet ac efficit, ut unum in se sint, vivant, ipsumque accipiant, is non solum quoad dona, sed etiam quoad approximationem specialiore & substantialiorem fidelibus adest, unitur ac communicat sese. Nam prorsus temerarium videtur, tot emphatica verba *ἑωαρημικά* in tot Scripturæ locis convertere tantum in *ἑωρημικά*; hic non dominetur ratio, in spiritibus cœca; cum neque fides plene ac sufficienter modum assequi, comprehendere aut effari queat. Manet in æternum DEUS essentiâ infinitus & immensus; & tamen non damnatis, sed tantum beatis, erit omnia in omnibus, gloriosè & quoad substantiam electis proprius futurus, quam reprobis 1. Cor. XV. 28, Phil. III. 21. Apoc. XXI. 23. XXII. 5. Si Adam & Eva, maritus & fœmina, in legitima aut illegitima consuetudine, non tantum per affectum & caritatem mutuam, sed etiam per substantiæ ad substantiam propinquitatem conjunguntur, sequitur participationem divinæ naturæ non solum donorum collationem, affectuum aut voluntatum contemperationem, sed ipsarum utrinque substantiarum propiorem adessentiam inferre. Eundem enim modum unionis Christi cum fidelibus & conjunctionis maris atque fœminæ esse, docet Spiritus S. 1. Cor. VI. 17. Eph. V. 30. 31. De consentiente Antiquitatis venerandæ ac

H

recen-

recentiorum Theologiae Doctorum suffragio conteri merentur B. D. Hülsemannus im Calyptinischen Gewissens-
Wurm Cap. 118. pag. 105. - 1263. & Magnif. Du. D. Calovius
Tom. II. Syst. Theol. cap. XII. quest. 3. & T. 2. p. 516. 521. ubi
& similitudines insigniores ac duodecim aduersa sententiae
absurda adducuntur.

§. 14. *Ista participatio divinae naturae verè credenti-
bus confert possessionem & usurpationem eximiorum DEI do-
norum, uti luminati mente, ac sanctificati corde, fidei vivi-
ficae opera verè bona edant, imitati exemplum Patris caele-
stis ac secuti ductum tam grati hospitis. Donatenim DEUS
hiscæ suae divinae naturae confortibus omnia ad vitam & pie-
tatem necessaria: hortatur etiam, ne in pravos mundi con-
cupiscentias consentientes peccato se inquinent, ac tantè ex-
cidant felicitate.* Praclare hic B. D. Hülsemannus Breviar.
cap. XIV. Suppl. tb. 2. p. 389. κοινωσία θεου φάσις notat hic
gratiosam inhabitationem essentiae divinae in nobis, & à ea
acceptam facultatem studendi innocentiae & puritati divinae,
qua de causa dicitur operari in nobis evitacionem concupiscen-
tiae & corruptelarum mundanarum. Sed cum hæc facile
pateant, paucis rationem instituti servantes ad ἐπινοήσιν νο-
στρά expositionis instituendam, & ἀντιθέσιν contradicenti-
um profligandam properamus.

THESIS II.

PARTICIPATIO divinae naturae non est *μετεσώσια*, neque *συ-
νώσια*, aut identica species humanae & divinae substan-
tiae, sive ea in creatione primi, sive in regeneratione
lapsi hominis dicatur communicata.

§. I. Dicitur *μετεσώσια* Latinis Transsubstantiatio, quando
una substantia in aliam substantiam convertitur; uti baculus
in serpentem Exod. IV. 3. aqua in vinum Joh. II. 9. Sed
ευνώσια est & dicitur Latinis Consubstantiatio, quando ex
dua-

duabus essentiis fit una; uti essentia incompleta anima & corporis essentialiter constituit unā hominis essentiam Gen. II. 7.

S. 2. Ejusmodi unionem DEI essentialem, hominum vel omnium, vel fidelium *ὑποστάσιον* & *μεταμύτησιν* substantialem statuebant quidam ætate Gersonis *Seculo XV. se per contemplationem ita uniri DEO, ut re ipsa natura ipsorum in profunda abyſſo divinitatis submergatur, humanitas antubiletur & tota tranſeat in divinitatem.* Etiam Michael Servetus transfusionem divinæ essentiz in nos commentus est; imprimis tamen Schvvenckfeldiani hic nominandi sunt, quo videatur ipse Schvvenckfeldius *Tom. I. Oper. Vom ewigen Wesen Gottes p. 554. 562. Tom. III. Epist. XIV. XXIX. & LXXII. p. 231. 445. 766.* Eundem errorem designant *Weigeliani:* nam non solum unionem essentialem imperite admodum & inconsistenter, vehementer tamen, urget Weigelius, sed & substantialem DEI inhabitationem omnibus hominibus tribuit, mediante creatione, quæ per fidem naturæ in æternum inseparabilis sit ab homine. Videantur ipsa *Φοβητὰ ἀνθρώπων* Valentini Weigelii *Dialogo de Christianismo p. 11. 12. 13. 17. 18. 62. 76. Philosoph. Mystica P. II. p. 145. 146. 172. 188. Tabernac. Moſis lit. d. Postilla P. I. p. 165. 33. 119. 214. 225. P. II. 14. 65. 230 382. P. III. p. 16.* Ex recentioribus *Enthusiastis*, huc pertinent Jacobus Böhmius & Joh. Theodorus Tſchesch apud Davidem Guilbertum *Cap. IV. sect. 12. nec non Nicolaus Teting Anno Christi 1636. respons. ad Minist. Hamburg. Lubec. & Lunæ. ausführlicher Bericht/* atque novelli Prophetæ im *Allerheiligsten p. 30. 41. 62. 72.* ut & Ezechiel Meth. cum affectis.

S. 3. Urgemus in contrarium tantum ex Petrino loco, quod neque nostra substantia in divinam, aut divinam in nostram mutetur, neque DEI hominumque substantiæ coalescant in unam, demonstrat primum genuina verbi

secundæ expositio, quæ neutiquam h. l. admittit substantiæ immutationem. Deinde non solum fideles, sed & ipsa Persona, gemina unionis mysticæ extrema, tanquam essentialiter distincta, hic describuntur. Vox enim *κοινωνία* utriusque DEI & fidelis veram communionem, nullius quoad essentiam immutationem, extensionem aut contractionem infert. Uti unio, ita etiam communio perficit fideles, non destruit. Essentialis *κοινωνία* ne quidem in personali unione Christi locum habet, multò minus in mystica fidelium, quæ non tam arcta, ut personalis; etsi sit intima. Quid quod per pravas cupiditates amittere possint fideles hanc communionem; eam verò quam habent essentiam, in æternum retinent. Communio ista est tantum *δαίτυμα* donum DEI gratuitum non personale, sed reale & sanctificans, quò conferri meretur B. D. Dorscheus *Theol. Zach. P. II. p. 321, 329.* Ergo non est ipsa DEI essentia in hominem transfusa aut conversa. Plures rationes, atque solidissimam perniciosi erroris hujus profligationem ex instituto jam dedit Triga Theologorum excellentissimorum D. Theodorus Thummus *Impiet. Weigel, Errore LXI. p. 139. 157.* B. Hülsemannus *Breviar. Theol. Cap. III. Suppl. ib. 20. Cap. XIV. b. II. pag. 61. 368. 389.* & im Calixtinischen Gewissens Wurm *Cap. VIII. pag. 1052, seq.* atque Magnif. Dn. D. Calovius *Tom. X. Syst. Theol. pag. 521, 527.*

THESIS III.

Participatio Divinæ naturæ non est unio personalis, nec personales gignit prædicationes, sed tantum causales & metonymicas.

§. 1. Deliravit & hunc errorem cum suis Val. Weigelius P. II. *Philos. Myst. p. 146, 172, 188.* asserens; quòd essentialis, quam vocat, communionis effectus sit, ut homo fiat DEUS & DEUS fiat homo.

§. 2. Di-

§. 2. Diversissima autem sunt, fieri *noivov Deas Qi-*
oivov, & fieri ipsam *Deas Qi-*
oivov, & quidem personaliter, cum
 reciprocatione: cui experientia reclamatur, & D. Petrus dia-
 fertè contrariatur, dum fideles quidem divinæ naturæ con-
 sortes fieri asserit, neutiquam verò, quòd & DEUS nostræ
 naturæ particeps fiat, adeoque obtineat coalitio duorum
 extremorum in unam hypostasin. Equidem & B. Luthe-
 rus Com. in Gal. II. 20. T. VI. Altenb. p. 1625. inquit: Daß
 ein Gläubiger mit Christo durch den Glauben also verbun-
 den und vereinigt wird / daß auf Christo und ihm gleich als
 eine Person werde / welche sich voneinander gar nicht scheidet
 und trennen lassen / sondern Christo immerdar anhangt / und
 mit aller Freudigkeit getroßt sagen möge: ich bin Christus.
 Sed statim addit nicht persönlich / sondern Christi Gerech-
 tigkeit / Sieg und Leben / und alles was er hat / ist mein eigen.
 Conf. quæ genuinum sensum propositionis hujus heroicæ,
 non à quovis, temerè aut sine dexterrima explicatione ad-
 hibenda, D. Hülsemannum *Brev. theol. cap. XIV. Suppl. ib.*
II. p. 390. atque Excellentissimum Dn. D. Spenerum in *Joh.*
I. 20. Von genauer Vereinigung Christi und eines Christen
p. 313. - 373. Optimè B. D. Balth. Meisnerus *oratione panegyricæ*
de Christiano. Ut humana & div. natura in Christo capite uni-
 untur personaliter: ita in Christianis membris ununtur spiri-
 tualiter. Ut ibi assumpta caro subsistit in *λόγῳ* per participa-
 tionem *κοινωνίας*; ita hic nostra natura subsistit in Christo,
 per consortium gratiæ & *Deas Qi-*
oivov. Ut ibi ex duabus na-
 turis fit una persona *οὐδεὶς*: ita hic ex iisdem fit unum
 compositum mysticum, daturq; *ἀρέτα* & mutua inter naturas
μεταγωγὴ vel circumincessio, uti Galatinus vertit; siquidem
 ita Christus est in Christiano & Christianus in Christo, ac
 semper copulati maneant, nec Christianus sine Christo vel co-
 gitari saltem ad temporis momentum valeat, sed ubi Christia-

nus existit, ibi Christus coexistit: Christiano viso, Christus in ipso aspicitur: Christiano loquente, Christus loquitur, patiente patitur, operante operatur. Sicut enim anima corpus vivificat, movet, vegetat, ut totum reddatur animatum; ita Christus per suam *ἐνωσιν* & inhabitationem gratiosam sic animat movetq; Christianum, ut totus fiat spiritualis & novè planè creatura,

THESIS IV.

Participatio divinæ naturæ non est communicatio solorum DEI donorum sanctificantium, aut gratiosa, tantum operatio Spiritus S. in credentibus, aut solum voluntatum & affectuum harmonia & contemperatio.

S. 1. In defectu hic peccant, qui sola DEI dona, in primis sanctificantia, aliqualem amissæ imaginis divinæ restitutionem tantum urgent & intelligunt per *ἑτέρας ὁμοιωσέως*, propiorem divinæ substantiæ apud fideles præsentiam negantes. Ita EX PONTIFICIIS Gregorius de Valentia in 3. *Thome Tom. IV. Diss. VI. q. 3. p. 1008. 1036.* Augustinus Steuchus Eugubinus in Pf. CXXXIIX. EX CALVINIANIS ipse Calvinus in *Jerem. XXIII. 13.* Beza in 2. *Petr. p. 443. 4.* Marnixius Epist. 6, ad Bezam, Danæus in *Orat. Domin. p. 96.* Pincier *Tr. VI. de Sacram. l. 2. Piscator in 2. Petr. p. 19.* Pistorius *Resung der 12. Versachen p. 260.* Laurentius in 2. *Petr. p. 19.* EX SOCIANIANIS hic nominandi ipse Socinus *Instit. breviss. Rel. Christi. p. 95.* Et Smalzius *Ezam. 100. error. p. 16. Refut. Smiglec. p. 44. atq; de Divin. Christi p. 117.* ARMINIANI quoque his aditipulantur *Apolog. Cap. XXIII. p. 250. f. Episcopus Apologia contra Heidanium p. 363.* Ex Juliae Academiæ Doctoribus idem placuit D. Georgio Calixto *Epit. Theol. Monl. p. 14. dissert. de Trinit. pag. 15.* D. Hornejo *de Incarnat. 2h. 14. atque utrique in Apolog. contra Buscherum Part. II. p. 410.* quos defendere conatus est D. Frid. Ulricus Calixtus *Demonstrat. p. 64.*

S. 2. Sed veram ipsius *ἑτέρας ὁμοιωσέως* plus inferre docuerunt, adeoque gratissimum otium in gravissimo hoc negotio nobis fecerunt Theander Lutherus *T. V. Altenb. pag. 15. b. & T. VI. pag. 750. b.* B. Chemnitius *de Duabus Nat. c. 26. & 31. & P. I. LL. CC.*

CC. pag. 97. Ministerium Hamburg. Lubec. & Lunab. im ausführlichen Bericht von neuen Propheten §. 821. D. Thummus *Impier. Weigel. p. 140. seq.* B. Dorckens *Theol. Zach. P. II. pag. 319. & Pentad. Diss. XIV. §. 57. pag. 518.* Excell. Dn. D. Isaacus Fautius, Dn. Patronus, Præceptor ac Scudiorum meorum Promotor de me insigniter meritis & sempiternò filialis observantiæ cultu prosequendus in Irene Siren *Part. I. Art. 1. §. 107. sq. p. 42. sq.* Theologi Giessenses *T. V. Diss. 6. & 7. T. VII. Diss. 24. 25. 26.* D. Gerhard *T. II. Diss. 3. contra Weigel. pag. 328.* D. Balduinus *Diss. pec. de Communione nostri cum Christo.* B. Huifermannus *Brev. extens. cap. 14. pag. 360. - 391. & Cæcilius Gemissens: Wurm pag. 1044. seq.* Da. D. Calovius *T. II. Syst. p. 615. 650. Tom. X. Syst. Theol. pag. 506. - 551.* ipsaque Formula Christianæ Concordiæ *Epit. art. III. pag. 587.*

THESES V.

Participatio div. naturæ non est modus præsentia divi-
næ generalis, omni homini, etiam infideli, communis.

§. 1. Huc pertinent ex Veteribus Ambrosius *Epist. 38. κοινωσιας ἱελας Φύσεως de rationalis natura dono exponens,* & D. Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum, per virginitatem nos divine nature consortes fieri asserens.* Ex recentioribus non tantum Weigelius *l. ad th. 2. cit.* omni homini per creationem tribuit hanc participationem; sed etiam disertè Junior D. Calixtus *Demonstr. pag. 64. asserit: Spiritum S. generali substantiæ præsentia aequè esse in infidelibus ac in fidelibus, & præsentiam in fidelibus non consistere in nova quadam & propiore substantiæ divine ad fideles approximatione.*

§. 2. Verùm Sp. S. hanc *κοινωσιας ἱελας Φύσεως* tantum tribuit *παις ἰσότητων πειν λαχῶσι,* quibus omnia ad vitam & pietatem donata sunt, per fiducialem cognitionem: qui DEI maxima & pretiosissima præmissa gratis acceperunt, nec pravis in mundo cupiditatibus se præbent obsequiosos. Confer autores modò laudatos.

THESIS VI.

Participatio div. naturæ non in altera vita tantum futura electis est, sed jam in præsentis gratiæ statu verè credentibus re ipsa competit.

§. 1. Prius placet Socino *Animadvers. Posnan. defens. p. 136. ubi inquit,*

inquit: sumus νοις νοὶ divine nature, vel certe aliquando futuri ta-
les, tunc videlicet, cum beatam immortalitate donabimur in resurreccio-
ne iustorum, propter quam etiam filii DEI erimus. Consentit ex
Calvinianis Laurentius Com. in h. l. p. 19, inquit: Malo hic intel-
ligere certas quasdam qualitates in Duo, puta immortalitatem, im-
passibilitatem & gloriam DEI. Neque enim beati in cœlo natu-
ram humanam exuent & in divinam mutabunt, sed tamen corpore
& anima erunt immortales, impassibiles & gloriosi.-- In hac vita ha-
bemus promissionem, in futura demum rem promissam, hic in
spe, ibi in re.

§. 2. Confundunt autem isti per fallaciam oppositorum, sen-
sum inclusivum & exclusivum, statum rei inchoatum & consumma-
tum. Promissa hic intelliguntur objectivè & jam collata: fideles
hujus excellentissimi doni jam ita sunt participes, ut iustus sit metus de
eo per cupiditates pravas amittendo, ut non solum spe, sed ipsâ etiam
possessa re excidant. Conf. I. Cor. I. 9. Ephes. III. 17. 1. Joh. I. 3. 6. 7.

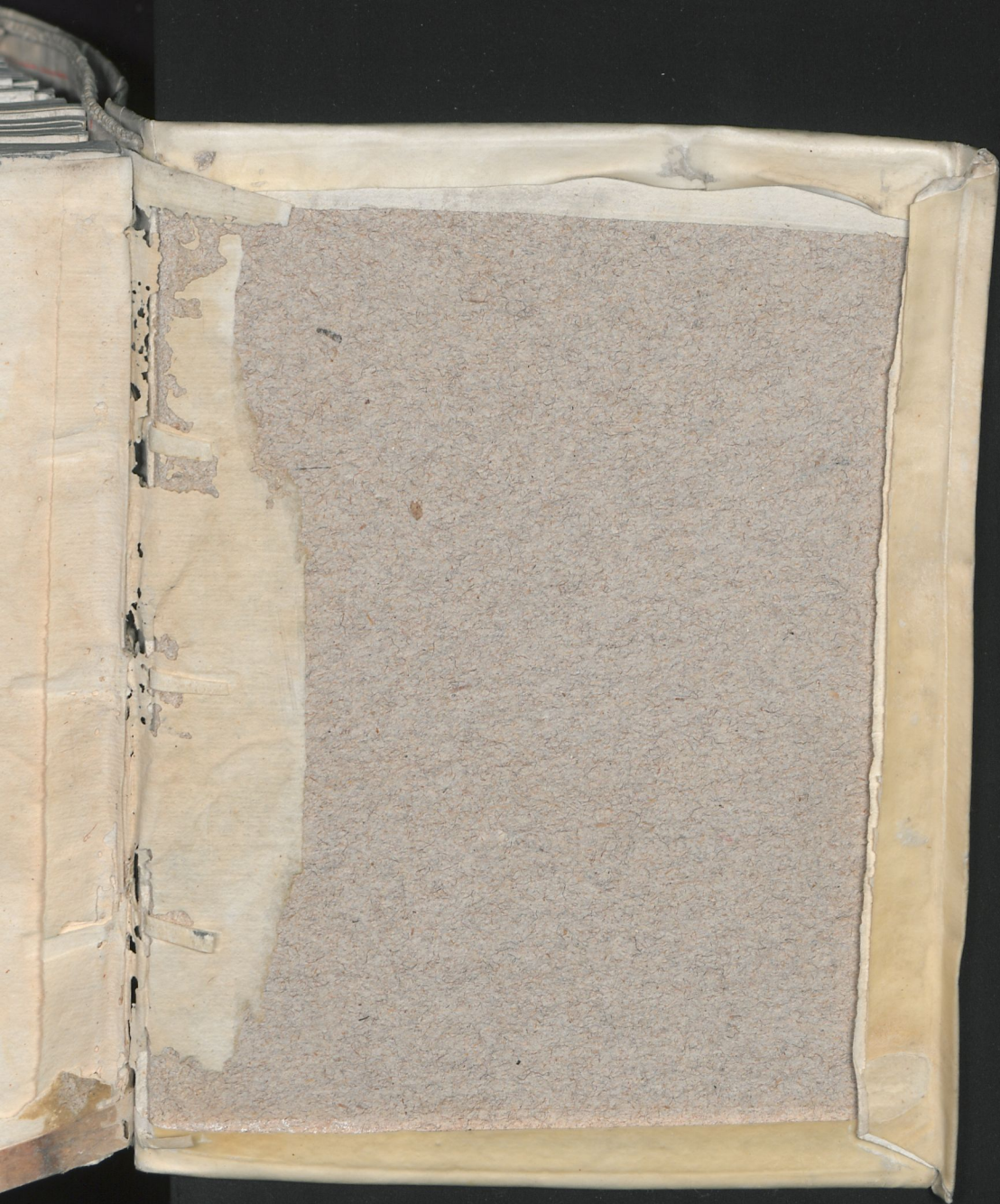
THESIS VII.

Participatio div. naturæ, etsi in regno gratiæ fiat, ta-
men non fit per vires Liberi arbitrii, neque per ju-
stitiam DEI essentialem, neque per charitatem ut
ἰσοψυχίας causam.

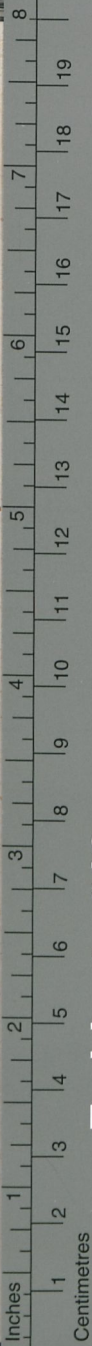
§. 1. Primum Salmero, medium Andreas Osidander, postre-
mum Bellarminus tueri conatur. Sed singulos solidè confutat B.
D. Gerhardus Comment. in 2. P. I. p. 42. 4.

§. 2. Nos concludimus verbis Leonis M. sermon. de nativitate:
Agnosce, ô Christiane, dignitatem tuam, & divinæ conforis factus
naturæ noli in veterem vilitatem degeneri conversatione recidere.
Memento, cujus capitis & corporis sis membrum. Reminiscere,
quia erutus de potestate tenebrarum, translatus es in DEI lumen,
& regnum; per Baptismatis sacramentum Sp. S. factus es templum;
noli tantum habitatorem pravis de te actibus fugare & Diaboli
te iterum subicere servituti, quia pretium tuum sanguis Christi.
Τῶ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντων ποιῆσαι ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὡς αὐτὸς
μεγαλὴ ἡ νοσημένη κτὴ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ὑμῖν, αὐτῶ
ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάντας τοὺς
αἰῶνας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

✠ (* *) ✠

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

14

N. 7.
 THEOLOGICARUM,
 DE
 ΕΙΑΣ ΦΥΣΕΩΣ
 PATIONE
 NATURÆ
 I Filiis facta,
 TRI I. 4.
 ontra
 nprimis ætatis asserta,
 tque
 IONE PUBLICA,
 ESIDE
 WITTENBERGENSIS
 . t.
 MAGNIFICO,
 o, Excellentissimo, Amplissimoq;
 R. QVENSTEDT,
 usdemq; Professore Publ. insigniter
 umnorum Ephoro gravissimo,
 TORE AC PROMOTORE SUO
 observantiã ætatem colendo
 defendenda
 ab
 RESPONDENTE
 HAELE MERCKELIO,
 toratensi,
 XXXI. Die XI. Martii,
 in Auditorio Majori.

IANI SCHRÖDTERI, A.T.A. 1702.

T 154

